

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 12'2016

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол №37 від 22 листопада 2016 року) та Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №35 від 24 листопада 2016 року). Повний або частковий передрук

матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 12.12.2016

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

Е-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої
справи

© "Аналітик", 2016
© "Економіка. Фінанси. Право",
2016

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес
центр"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Дацій Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Ткаченко Сергій Анатолійович, к.е.н., доцент, виконуючий обов'язки ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константінов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

ЗМІСТ

М.Ю. МИРОНЕНКО. Формування стратегії соціально-економічного розвитку регіонів в умовах адміністративно-територіальної реформи	4
С.А. ТКАЧЕНКО. Підсистема інтегрованої економічної діагностики в управлінні цілеспрямованими системними планами	9
В.Г. ГОНЧАР, L. TORRIERO. Тенденції інноваційної активності підприємств України в умовах дефолтних очікувань	13
А.С. ГЛАЗКОВА. Визначення підходу до формування стратегії інтеграційного розвитку залізничного транспорту	17
Я.І. ГЛУЩЕНКО, В.М. СТЕФКІВСЬКИЙ. Адаптація вітчизняного законодавства в сфері фітосанітарної безпеки в умовах євроінтеграції	22
А.Ю. ГАБРЕЛЯН. Проституція в сучасних українських реаліях. новий погляд на проблему	28

МИРОНЕНКО

Марк Юрійович

markmironenko@yandex.ru

УДК 351.1

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

STRATEGY FORMATION OF REGIONS' SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

В статті розглянуто проблеми адміністративного реформування в Україні. Проаналізовані та запропоновані деякі напрями реформування місцевого самоврядування. Визначено ключові аспекти формування стратегії соціально-економічного розвитку регіонів з метою забезпечення зростання якості життя населення.

В статье рассмотрены проблемы административного реформирования в Украине. Проанализированы и предложены некоторые направления реформирования местного самоуправления. Определены ключевые аспекты формирования стратегии социально-экономического развития регионов с целью обеспечения роста качества жизни населения.

The article deals with the problems of the administrative reforms in Ukraine. Analyzed and suggests some directions for reforming local government. The key aspects of the formation of the strategy of socio-economic development of the regions in order to ensure the quality of life of the population growth are identified.

Ключові слова: адміністративна реформа, самоврядування, соціально-економічний розвиток, регіон, управління, регулювання, інновації, якість життя

Ключевые слова: административная реформа, самоуправление, социально-экономическое развитие, регион, управления, регулирования, инновации, качество жизни

Keywords: administrative reform, government, social and economic development, the region, control, regulation, innovation, quality of life

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Динамічний розвиток регіонів в інтересах його населення, в умовах відкритої економіки неможливий без визначення системи пріоритетів та забезпечення узгоджених дій органів державного і місцевого управління, населення, підприємств, комерційних та суспільних організацій, що функціонують на їх території. Запорукою ефективного вирішення всіх визначених задач є активна участь у процесі розробки, обговорення та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку.

Сьогодні Україна перебуває в процесі реалізації адміністративно-територіальної реформи, тому для забезпечення соціально-економічного зростання регіонів потрібен буде певний час та усі необхідні ресурси. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону, може бути ефективним засобом вирішення широкого кола проблем, коли в процесі її розробки та реалізації має місце професіоналізм, широке публічне обговорення проекту, науковий підхід до аналізу соціальних явищ та врахування інтересів населення регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Розробка теоретичних та практичних засад формування стратегії соціально-економічного розвитку України, а також формування нової адміністративно-територіальної системи, перебувають останніми роками у центрі уваги багатьох науковців, працівників органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, фінансових органів. Становлення та розвиток регіональних відносин досліджують вітчизняні та зарубіжні учені-економісти: Борщевський В.В., Будкін В., Гончаренко М.Ф., Долішній М.І., Зінченко В., Жихор О., Шульц С.Л. та інші, які в своїх працях зазначали про необхідність повноцінної реалізації регіональних реформ, з умовою забезпечення єдності економічного простору країни.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є вивчення та висвітлення теоретичних аспектів формування стратегії соціально-економічного розвитку регіонів в умовах адміністративно-територіальної реформи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Процес адміністративної реформи охопив всі рівні державного управління, що обумовлено необхідністю

формування нових підходів до забезпечення сталого розвитку національної економіки та передусім соціально-економічного відродження регіонів країни. Головною метою адміністративної реформи - є підвищення ефективності функціонування місцевих органів влади, більш чітке розмежування повноважень між рівнями влади та забезпечення їх необхідними бюджетними ресурсами.

Стара система адміністративно-територіального устрою передбачає високий ступінь централізації влади, що постійно гальмує процес проведення ефективних соціально-економічних перетворень, окрім того вона вносить дисбаланс у фінансову сферу та не здатна забезпечити ефективними державними послугами громадян України.

Неефективність системи адміністративно-територіального устрою та механізму державного управління, відповідно проявлялась у диспропорціях соціально-економічного розвитку регіонів, і як наслідок формувало переважно низький рівень матеріального добробуту та невисоку якість життя населення.

Сьогодні Уряд та Верховна Рада України намагаються втілити у життя нову форму організації територіально устрою регіонів та інших адміністративно-територіальних одиниць країни, з делегування їм частини повноважень. Адміністративно-територіальна реформа передбачає впровадження європейського досвіду, передусім у площині законодавчих актів щодо вирішення проблем забезпечення органів місцевого самоврядування, базовим рівнем можливостей надання державних та громадських послуг населенню, відповідно до гарантованих соціальних стандартів та формування територіальних громад, які здатні у повному обсязі виконувати свої функції та завдання на місцевому рівні.

Реалізація адміністративної реформи супроводжується великими труднощами, які обумовлені деякими причинами, а саме: невирішеність питання фінансових можливостей органів місцевого самоврядування щодо реалізації своїх повноважень; постійне та неочікуване перекидання повноважень між рівнями влади; часткова дискредитація базових принципів адміністративної реформи у зв'язку з поверненням новоутвореними органами своїх повноважень на попередній рівень (обласний, районний, міський), так як не були враховані їх реальні фінансові, кадрові та інші ресурси.

Формування ефективної адміністративно-територіальної системи передбачає не лише запровадження успішного світового та європейського досвіду, але й потребує розробку власних проєктів, які дозволять раціонально використати природно-економічний потенціал регіонів (територій), сформувати сприятливий інвестиційний клімат, створити нові робочі місця, впроваджувати інновації та зберегти унікальну місцеву екосистему для майбутніх поколінь.

Місцеве управління соціально-економічним розвитком має велике практичне значення, оскільки ефективне використання потенціалу її окремих регіонів, дозволяє на основі цілеспрямованих,

науково обґрунтованих рішень, проводити вчасні перетворення у економічній та соціальній сфері.

Довгостроковий та стійкий територіальний розвиток можливо забезпечити лише завдяки використанню нових інструментів та технологій в управлінні, організації та плануванні. Передусім, особливого значення набуває стратегічне ринкове планування – суть його полягає в тому, що майбутнє будь якої території ні коли остаточно невизначено, але на нього можна впливати за допомогою чітко спланованих дій, метою яких є досягнення нового, більш якісного рівня розвитку територій (регіонів).

Сьогодні кожній новоутвореній адміністративно-територіальній одиниці будь-якого рівня, необхідно визначитись із стратегією соціально-економічного розвитку, а саме чітко окреслити першочергові проблеми та напрями їх вирішення, визначити основні завдання щодо забезпечення подальшого стійкого як соціального так й фінансово-економічного зростання.

Так наприклад, розробка стратегії розвитку Вінницької області, обумовлена необхідністю державного регулювання та місцевого самоврядування, у забезпеченні комплексного вирішення стратегічних проблем в умовах коли ринковий механізм нездатен самостійно забезпечити бажаний результат.

Протягом останніх двох десятиліть, головною метою стратегії розвитку Вінницької області є підвищення рівня матеріального добробуту та забезпечення нової якості життя людей, що мешкають на її території на основі досягнення стійких темпів економічного зростання. Проте досягти бажаного результату в силу різного роду обставин, у повному обсязі, на жаль, не вдається.

Найбільш гострими соціально-економічними проблемами області, слід вважати: несприятливу демографічну ситуацію, високий рівень бідності населення, недостатнє забезпечення населення житлом, невисокий рівень зайнятості. Проте, у стратегічній перспективі Вінницька область розглядається як соціально-орієнтований регіон, якій розвивається в системі ринкових відносин національного і глобального рівня.

Для забезпечення позитивних тенденцій у соціально-економічному розвитку необхідно забезпечити зростання ділової активності в регіоні, активізації якої буде сприяти: зняття бар'єрів на шляху розвитку підприємництва; розвиток системи послуг для підприємницького сектора; підвищення інвестиційної активності в сфері виробництва, транспортного обслуговування, природокористуванні, системі комунальних послуг, сфері туризму, розваг; забезпечення ефективного комерційного використання результатів науково-технічної діяльності; подальше вдосконалення земельних відносин та підвищення рівня ефективності сільськогосподарського виробництва і переробки продукції; впровадження ефективної системи природокористування [1].

Вінницька область це передусім територія з вигідним географічним та політичним розташуванням, розвинутим аграрно-промисловим, освітньо-

науковим та історійко-культурним комплексами. Разом з тим, вона межує з регіонами які динамічно розвиваються (Київська, Одеська області), а також поступаючись країнам європейського союзу з більш привабливою оплатою праці, Вінницька область вимушена конкурувати з ними за трудові ресурси, ринки збуту та інвестиції. Наприклад, більша заробітна плата та вищий рівень бюджетного забезпечення, якій має Київ, здійснюють потужний ціновий тиск на ринок Вінницької області.

Враховуючі фінансово-економічну та політичну нестабільність в Україні та світі, вважаємо, що концепція стратегії соціально-економічного розвитку Вінницької області повинна містити у собі два сценарії розвитку регіону.

Перший сценарій – інертного розвитку, якій передбачає слідування тенденціям, що склалися, і які можуть перетворити область в сателіт мегаполісів та ресурсну базу інших регіонів. При такому підході, найбільший розвиток отримають виробництва що входять в економічні кластери інших регіонів і будуть зосереджені на виконанні транзитних функцій. Реалізація такого сценарію обмежить можливості економічного та соціального розвитку регіону.

Другий сценарій – інноваційного розвитку, спираючись на вже створений потенціал, область має

об'єктивні можливості значного економічного росту за рахунок розвитку власних конкурентних сфер діяльності, а також розширення своєї участі в міжрегіональному співробітництві. Передусім це потребує значного збільшення ділової та соціальної активності. Реалізація цього сценарію вимагає від регіональної влади нарощувати зусилля щодо покращення підприємницького та інвестиційного клімату, а також втілювати у життя ініціативи громадських інститутів.

Інноваційний підхід у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів вимагає постійного удосконалення засобів виробництва з врахуванням екологічних, технологічних економічних та соціальних критеріїв. Модель інноваційного розвитку регіону повинна бути наділена механізмами які здатні стимулювати наявні виробничі потужності регіону для досягнення головної мети соціально-економічного розвитку – підвищення якості життя населення. Основними позиціями моделі повинні бути розвиток людського капіталу, модернізація економіки, збереження і відновлення навколишнього середовища та інноваційний розвиток в умовах зростання рівня конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Рис. 1. Модель інноваційного соціально-економічного розвитку регіону

Успішна реалізація сценарію інноваційного розвитку регіону можлива лише за підтримкою місцевої ініціативи, через реалізацію цільових програм розвитку, які забезпечують високу ефективність використання наявних ресурсів. Комплекс таких програм необхідно розробляти за активної участі усіх місцевих носіїв ділової та соціальної ініціативи.

Економіка Вінницької області, яка знаходиться в центрі країни і володіє багатим, різноманітним потенціалом та традиціями, не повинна орієнтуватися на вузьку спеціалізацію, так як це автоматично її перетворить в придаток інших регіонів.

До основних пріоритетів соціально-економічного розвитку Вінницької області у довгостроковій перспективі можна віднести: підвищення потенціалу та ефективності функціонування традиційних галузей промисловості; перетворення туризму в одну з основних галузей економіки області (на основі наявного історично-культурного спадку), створення навколо даного сектору сучасної індустрії сувенірної продукції, відпочинку та організації дозвілля, що дозволить ширше залучати в оборот «екологічний капітал» області; проведення реформи ЖКГ; розвивати сферу послуг та усю наявну інфраструктуру, що буде краще сприяти становленню висококонку rentного ринкового середовища.

Важливою основою для розробки Стратегії області повинні стати стратегії всіх її адміністративно-територіальних одиниць та програма соціально-економічного розвитку Вінницької області. Особливої уваги потребують довгострокові програми розвитку сільських територій, необхідність розробки та реалізації яких визначена:

- соціально-політичною гостротою проблеми та її загальнодержавним значенням;
- необхідністю формування базових умов соціального комфорту для розширеного відтворення та закріплення на селі трудових ресурсів, які забезпечують ефективне рішення стратегічних задач агропромислового комплексу;
- необхідністю забезпечення стійкого розвитку сільських територій;
- вирішення міжгалузевих та міжвідомчих проблем, за допомогою органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, профспілкових організацій агропромислового комплексу та громадських об'єднань сільських мешканців;
- необхідністю державної підтримки розвитку соціальної сфери та інженерної інфраструктури в сільській місцевості.

Сьогодні все частіше виникають питання з приводу того, як правильно, раціонально та ефективно підійти до підготовки обласної стратегії розвитку і відповідь криється у детальному комплексному підході. Підготовча дослідна робота, повинна бути спрямована на вивчення всього комплексу проблем регіонального розвитку та відображена у територіальній програмі комплексного соціально-економічного розвитку. Такі програми повинні передбачати можливість взаємопов'язаного, комплексного рішення стратегічних задач, визначення варіантів розвитку

економіки та вирішення соціальних проблем регіону, обґрунтування механізмів досягнення бажаних параметрів, а також основних напрямків державної участі в регулюванні соціально-економічних процесів [2].

На жаль протягом останніх років спостерігаємо недостатньо високий рівень розробки регіональних стратегій, передусім це обумовлено різним розумінням методологічного підходу та відсутністю у держави вимог до таких документів в принципі. При цьому суттєвим мінусом є завуальованість відповідальних виконавців, таким чином, незрозуміло хто буде реалізовувати державну, цільову, регіональну та інші програми розвитку. Це пов'язано з тим, що система стратегічного планування на державному та регіональному рівні, сьогодні знаходиться на стадії трансформації. Отже, для досягнення окреслених планів регіонального розвитку – необхідно розробити чіткі інструкції, які встановлюють відповідальність конкретних виконавців на місцях.

Зрозуміло, що стратегія регіонального розвитку формує регіональну політику держави. Сутність ефективної регіональної політики повинна зводитись до максимального використання в інтересах усього суспільства сприятливі територіальні умови і фактори, а також мінімізувати негативний вплив природних та економічних умов на соціально-економічне становище окремих регіонів. Запорукою успішного економічного розвитку є створення належних умов для освоєння національного багатства, але освоїти їх має бізнес. Предметом державної регіональної політики - є узгодження інтересів держави і регіону, що являє собою специфічний метод регулювання, метою якого є охоплення усіх сфер та аспектів соціально-економічного регулювання в процесі вирішення регіональних проблем. Ключове місце у системі державного та регіонального регулювання, повинно відводитись науковому обґрунтуванню.

Особлива роль наукового обґрунтування полягає у проведенні аналітичних досліджень, націлених на:

- виявлення довгострокових тенденцій регіонального розвитку та їх гострих проблем;
- обґрунтування регіональних прогнозів та цільових програм;
- формування механізму поступової адаптації до нових політичних, економічних та соціальних умов співробітництва на міжнародному рівні;

створення інформаційної бази для формування стратегії регіонального розвитку та державної політики.

Вирішення проблем економічного та соціального розвитку окремого регіону повинно передусім передбачати формування ефективної економічної політики, спрямованої на повне використання економічного потенціалу регіону та міжрегіональних зв'язків. При цьому, найважливішою умовою розробки раціональної регіональної політики є прогнозування, пріоритетним завданням якого виступає чітке визначення стратегічно важливих напрямів розвитку регіонів та вирішення ключових регіональних проблем.

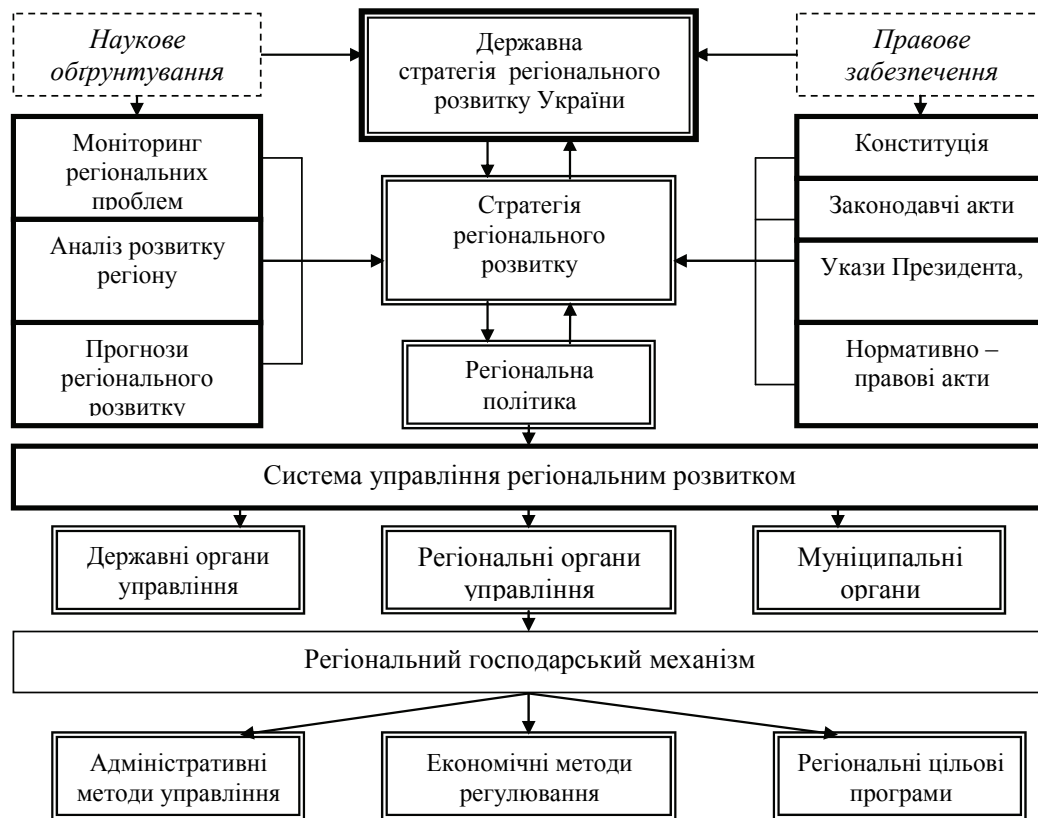

Рис. 2. Система регулювання регіонального розвитку України

ВИСНОВКИ

В умовах адміністративно-територіальної реформи зросла об'єктивна необхідність у розробці та коректуванні довгострокових стратегій розвитку регіонів, удосконалення програм соціального та економічного розвитку з врахуванням стратегічних пріоритетів. Варто пам'ятати і про те, що ефективна діагностика територіальної (регіональної) ситуації дозволяє не лише визначити конкретні проблеми які є перепорою у поточному регіональному розвитку, але й виявити реальні напрями та перспективи розвитку даної території. Саме інноваційна модель розвитку регіону дозволить використати сукупність ефективно взаємодіючих механізмів розвитку людського потенціалу, модернізації економіки, стійкого соціально-економічного розвитку, екологічної

безпеки, а також інноваційного механізму в умовах активного міжнародного співробітництва з метою забезпечення вищого рівня якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів «круглого столу» / за ред. С.О. Білої. – К.: НІСД, 2011. – 88 с.
2. Мироненко М.Ю. Роль держави у формуванні програм соціально-економічного розвитку регіонів в умовах глобалізації / М.Ю. Мироненко // Інвестиції: практика і досвід. – 2014. – № 23. – С. 126–29.
3. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: [монографія] / В.І. Чужиков. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с.

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 338.242.2:[65.012.122:338.43]

ПІДСИСТЕМА ІНТЕГРОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ В
УПРАВЛІННІ ЦІЛЕСПРЯМОВАНИМИ СИСТЕМНИМИ ПЛАНАМИINTEGRATED ECONOMIC SUBSYSTEM DIAGNOSTICS IN SYSTEM OF
STRATEGIC MANAGEMENT TARGETED COMPREHENSIVE PLAN

к.е.н., доцент кафедри
обліку і аудиту, в.о.
ректора Вищого навчально-
технологічного закладу «Міжна-
родний технологічний
університет «Миколаїв-
ська політехніка»

У даній науковій статті висвітлені властивості першорядної ваги проблемно-орієнтованої діагностики. Обґрунтовано, виходячи із можливості складання різних програм, результати, отримані в процесі поточної діагностики, можуть бути використані при проведенні порівняльної діагностики. Доведено, на основі узагальнення економіко-аналітичних матеріалів розробляються заходи відносно підвищення ефективності цільових комплексних програм та вдосконалення методів управління ними. Серед розвідок актуальністю відрізняється питання пов'язане із метою використання діагностики в ситуаційному управлінні.

В данной научной статье освещены свойства первостепенной важности проблемно-ориентированной диагностики. Обосновано, исходя из возможности составления различных программ, результаты, полученные в процессе текущей диагностики, могут быть использованы при проведении сравнительной диагностики. Доказано, на основе обобщения экономико-аналитических материалов разрабатываются мероприятия в

отношении повышения экономической эффективности целевых программ и совершенствования методов управления ими. Среди исследований актуальностью отличается вопрос, связанный с использованием экономической диагностики в ситуационном управлении.

This article highlights the scientific properties of paramount importance subsystem problem-oriented economic diagnostics in the functional development of the system of strategic management of the activities of industrial enterprises and scientific-production associations. Justified based on the possibility of drawing up the various programs, the results obtained in the course of the current diagnostic can be used in carrying out comparative diagnosis. It is proved on the basis of summarizing the economic and analytical materials developed activities with regard to increasing the cost-effectiveness of targeted programs and improve their management techniques. Among the studies in this direction actuality different question related to the use of functional diagnostics developed systems of strategic management activities of industrial enterprises and scientific-production associations in the situational management and others.

Ключові слова: інтегрована економічна діагностика, комплексний, підсистема, програма, система стратегічного управління і цілеспрямований

Ключевые слова: интегрированная экономическая диагностика, комплексный, план, система стратегического управления, функция, целевой

Keywords: the integrated economic diagnosis of, complex, subsystem, problem-oriented, program, of strategic management of system that, a purposeful

ВСТУП

Важлива роль у вдосконаленні виробничо-господарського механізму в сучасних умовах постіндустріальної економічної системи відводиться розширенню сфери застосування програмно-цільових методів управління, покликаних підняти на якісно новий рівень змістовну складову планування орієнтованого на інновації (науково-технічний розвиток) виробництва. Програмно-цільовий метод виходить із системного підходу до вироблення управлінських рішень та у загальному випадку передбачає взаємопов'язане врахування в ході формування планів і управління їх виконанням всіх основних елементів методу та факторів (чинників) впливу виробничо-господарського процесу. Органічно включаючись в систему управління, програмно-цільовий метод істотно підсилює її орієнтацію на стратегічно важливі перспективи розвитку виробничо-господарського комплексу країни.

Програма як основний елемент програмно-цільового методу, витікаючи із мети, в той же час представляє собою більш ширше поняття, ніж мета. «Програма, цільова комплексна – система пов'язаних між собою за змістом, термінами, ресурсами і місцем проведення заходів, дій, спрямованих на досягнення єдиної мети, вирішення загальної проблеми. У комплексній програмі представлені цілі програми, шляхи та засоби вирішення програмної проблеми» [1, с. 361]. Залежно від змісту, тривалості і характеру організації робіт цільові програми можна поділити на такі основні типи: за змістом – науково-технічні, соціально-економічні, виробничо-економічні, екологічні, організаційно-господарські ін.; по територіальному поширенню – регіональні, міжгалузеві, галузеві та інші; за тривалістю – довгострокові (тривалістю понад 5 років) і середньострокові (тривалістю 5 років і менше); за характером організації роботи різних виконавців – координаційні, інтеграційні та таке ін.

Цільові програми розробляються і здійснюються

на різних рівнях управління виробництвом. Так, за останні роки на загальнодержавному рівні здійснювалося безліч комплексних науково-технічних програм, спрямованих на заощадження чорних металів, палива, електроенергії, економії праці тощо. Велика кількість цільових програм виконується в галузях й безпосередньо у науково-виробничих об'єднаннях та на промислових підприємствах. Виступаючи складовою частиною перспективних і поточних планів економічного та соціального розвитку колективів промислових підприємств, цільові програми являють собою засіб вирішення найбільш важливих проблем, що стоять перед цими ланками процесу виробництва. Такими проблемами виступають: впровадження нової техніки і прогресивної технології, механізація, автоматизація та інтелектуалізація виробництва, підвищення якісних характеристик і технічних параметрів готової продукції, скорочення ручної праці, посилення режиму економії матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів, поліпшення умов і охорони праці та багато іншого. Крім того, підприємства активно беруть участь у реалізації програм більш високого рівня системи управління (галузевих, регіональних та інших).

Оскільки з точки зору методології управління кожну цільову програму правомірно розглядати не тільки як одну із основних форм реалізації функції планування, але і як об'єкт управління, виникає необхідність створення спеціальної системи економіко-аналітичних засобів, орієнтованих на змістовне дослідження ефективності вирішення проблем, які охоплюються тими чи іншими програмами. Практика галузей національної економіки країни показує, такою системою економіко-аналітичних засобів слугує проблемно-орієнтована економічна діагностика. Хоча даний вид діагностики представляється нам поки таким, що ще не сформувався остаточно у теоретико-методологічному відношенні, вже накопичено певний досвід її практичного застосування, а також є окремі узагальнення теоретичного характеру, які розкривають принципові особливості підсистеми проблемно-орієнтованої діагностики у дослідженнях таких вчених-економістів, як К.С. Авдєєва [2], І.М. Андрєєва [3], С.І. Баженов [4], К.А. Гулін [5], О.В. Кіров [6], Н.О. Кулагіна [7], О.О. Пешкова [8], К.В. Рожкова [9], Г.М. Харисова [10], С.О. Хмельов [11], Д.В. Чумачков [12], А.В. Швецов [13] і багатьох ін.

МЕТА РОБОТИ полягає у висвітленні властивостей першорядної ваги підсистеми проблемно-орієнтованої економічної діагностики у функціонально розвинутих системах стратегічного управління діяльністю підприємств і виробничих об'єднань, ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою статті виступає діалектичний метод та основні положення теорії діагностики і управління. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків); *монографічний* (при

дослідженні методик діагностики, системи управління, цільових комплексних програм); *економіко-статистичний*, *розрахунково-конструктивний*, *порівняльний* (при аналізі і оцінці стану діагностики, системи управління); *групування* (з метою: наведення формулювання програми; розкриття принципових особливостей проблемно-орієнтованої діагностики); *графічний* (при побудові блок-схеми діагностики цільової неподільної програми на стадії завершення її реалізації).

РЕЗУЛЬТАТИ

На різних рівнях управління виробництвом за допомогою проблемно-орієнтованої (управлінської) діагностики забезпечується: оцінка актуальності розв'язуваної цільової комплексної проблеми й ступеня впливу її на показники виробничо-господарської діяльності в базовому періоді та в перспективі; оцінка ступеня новизни наукових, технічних і організаційних рішень, які передбачаються цільовою комплексною програмою; оцінка ступеня орієнтації заходів на досягнення кінцевих цілей, які передбачаються цільовою комплексною програмою; оцінка оптимальності взаємозв'язків заходів з погляду досягнення проміжних та кінцевих (генеральних) цілей програми, які передбачаються цільовою комплексною програмою; оцінка забезпеченості цільової комплексної програми ресурсами, оптимальності їх розподілу за окремими стадіями виконання програми і ефективності їх використання та загальна оцінка економічної ефективності (якості) програми.

В умовах програмно-цільового управління діагностика виконується, по-перше, на стадії розробки програми, по-друге, на стадії її повсякденного виконання і, по-третє, по завершенні її реалізації. Кожній із цих стадій властивий не тільки свій перелік робіт із діагностики, але й склад використовуваних економіко-аналітичних засобів. На стадії розробки програми, насамперед, проводиться діагностика цілей та критеріїв оцінки економічної ефективності (якості) вирішення проблем. Встановлюються, зокрема, існування проблеми і її новизна; виробничо-господарська необхідність у вирішенні означеної проблематики у визначені терміни; наявність суміжних проблем, що вимагають попереднього вирішення; повнота та достовірність наявної із проблеми інформації; наявність відомств, підприємств (об'єднань) і організацій, зацікавлених або таких, що беруть участь у вирішенні проблеми; наявність необхідного для вирішення проблеми науково-технічного та виробничо-господарського потенціалу; способи вирішення проблеми; можливість кількісного визначення кінцевих цілей і критеріїв оцінки економічної ефективності, а також результати, які досягаються при різних варіантах вирішення проблеми. Діагностика, як правило, виконується на основі залучення та узагальнення експертної інформації. До складу експертів включаються не тільки відповідальні фахівці, але й представники політичних і громадських організацій. Думка експертів з'ясовується шляхом анкетування. Зміст анкети розробляється групою проведення експертизи.

При великому числі експертів окремим змістовним положенням анкети доцільно присвоювати коди для подальшої машинної електронної цифрової обробки отриманих даних. Генеральна мета економіко-аналітичної обробки експертної інформації – проектування функціональної структури цільової комплексної програми, визначення найбільш прийнятних організаційних форм, засобів і способів її реалізації, ін.

Відображення елементів методу функціонально розвинутої структури цільової комплексної програми має бути підпорядковане діалектиці взаємовідношення «причина – наслідок». Згідно із означеним відношенням проводяться парні порівняння функціональних елементів цільової комплексної програми та один елемент представляється як причина, інший – як наслідок або елементи можуть бути непорівнянні тощо. Графічно функціонально розвинута структура цілеспрямованої комплексної програми (плану) відображається у вигляді зв'язного орієнтованого графа без контурів.

Особлива увага на стадії розробки програми приділяється оцінці якості її розробки. Оцінка якості ґрунтується на діагностиці функціональної і виконавчої структур програми та включає вивчення наступних питань: відповідності цілей програми основної галузі виробничої ланки (наприклад, для підприємств основна мета може полягати в забезпеченні найбільшого випуску продукції при встановлених ресурсних обмеженнях або економія виробничих ресурсів при забезпеченні планового завдання із випуску продукції); цільового характеру програми, який проявляється у фіксації кінцевих цілей програми через систему показників, і ступеня орієнтації всіх вхідних в програму заходів та завдань,

а також спрямованих ресурсів на повне вирішення проблеми до завданого терміну; ступеня комплексності програми на основі вивчення повноти і взаємозв'язку заходів, завдань та відповідних ресурсів, що передбачаються на період реалізації програми; збалансованості і оптимальності програми, що передбачає досягнення кінцевої мети головних та допоміжних напрямків роботи, основних (що дозволяють отримати програмну продукцію) і таких, що забезпечують заходів, а також встановлення оптимальності критеріїв використання обмежених ресурсів з різних напрямків роботи та заходів. Досвід свідчить, що на етапі розробки програми переважає використання прийомів і методів, властивих, так званим, функціонально-вартісній й порівняльній діагностикам.

На етапі повсякденного виконання програми для організації ефективного контролю за її виконанням використовуються засоби головним чином оперативної діагностики ходу робіт за програмою. Початковою інформаційною базою для здійснення такої діагностики виступають мережеві графіки на виконання робіт за програмою та її внутрішнім підпрограмами, акти приймання-передачі (здачі) на виконання окремих етапів робіт, первинна документація, що відображає витрати ресурсів. Дієвий контроль, як показує сучасна передова практика, забезпечується у тих випадках, коли в документацію, пов'язану із виконанням програми, вводяться спеціальні коди, що ідентифікують програму за усіма економіко-аналітичними розрізами й ін.

По завершенні реалізації цілеспрямованої єдиної програми проводиться справжня (ретроспективна) інтегрована економічна діагностика (рис.1) тощо.

Рис. 1. Граф-блок-схема функцій інтегрованої економічної діагностики цільової комплексної програми на стадії завершення її реалізації

ВИСНОВКИ

Виходячи з можливості складання різних програм, результати, отримані в процесі поточної діагностики, можуть бути використані при проведенні порівняльної діагностики. На основі узагальнення економіко-аналітичних матеріалів розробляються заходи щодо підвищення ефективності цільових комплексних програм і вдосконалення методів управління ними. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняється питання пов'язане з використанням діагностики функціонально розвинутих систем стратегічного управління діяльністю промислових підприємств, виробничих об'єднань в ситуаційному управлінні.

Список використаних джерел

1. Большой бухгалтерский словарь / Под редакцией А.Н. Азрилияна. – Москва: «Институт новой экономики», 1999. – 574 с.; ISBN 5–89378–003–5.
2. Авдеева, Е.С. Развитие стратегической культуры в системе инструментов стратегического управления промышленным предприятием: автореф. дис. ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Екатерина Сергеевна Авдеева; [Место защиты: Саратов. гос. соц.-эконом. ун-т].- Саратов, 2012. - 51с.
3. Андреева, И.Н. Управление кадрами: руководство для персонала и топ-менеджмента / Ирина Николаевна Андреева.-СПб: БХВ-Петербург, 2012. - 415, [1] с.: илл., табл.; 21см. - (Фактор роста); ISBN 978-5-9775-0775-2.
4. Баженов, С.И. Концептуальные подходы к формированию жилищно-социального кластера региона: автореферат диссер. ... д.э.н.: 08.00.05 / Сергей Иванович Баженов; [Место защиты: Челяб. гос. ун-т].- Челябинск, 2012.- 40с.
5. Гулин, К.А. Теория и методология управления процессом социально-экономической модернизации регионов: диссер. ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Константин Анатольевич Гулин; [Место защиты: Ин-т проблем региональной экономики РАН]. - Санкт-Петербург, 2012. - 403с.: ил.
6. Киров, А.В. Управление финансовой устойчивостью фирмы в контексте ресурсно-факторного подхода: диссер. ... доктора экономических наук: 08.00.10 / Александр Владимирович Киров; [Место защиты: Волгоградский государственный университет]. - Волгоград, 2012. - 376 с.: ил.
7. Кулагина, Н.А. Теория и методология экономической безопасности агропромышленного комплекса: диссер. ... д.э.н.: 08.00.05 / Н.А. Кулагина; [Место защиты: Моск. академ. экономики и права].- Москва, 2012.- 557с.: ил.
8. Пешкова, А.А. Формирование и реализация финансовой стратегии устойчивого развития предприятия: теория, методология, практика: диссер. ... д.э.н.: 08.00.10 / Александра Александровна Пешкова; [Место защиты: Северо-Кавказский гос. технический универ-т].- Ставрополь, 2012.- 385с.: ил.
9. Рожкова, Е.В. Формирование инновационно-ориентированного подхода к развитию сферы услуг: теория и прикладные аспекты в здравоохранении: дис. ... д.э.н.: 08.00.05 / Екатерина Владимировна Рожкова; [Место защиты: ГОУВПО «Ульян. гос. ун-т»].- Ульяновск, 2012.- 357с.: 2бил.
10. Харисова, Г.М. Трансформация регионального экономического пространства на основе развития инфраструктурного комплекса: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.05 / Гузьяль Мансуровна Харисова; [Место защиты: Академия управления «ТИСБИ»].- Казань, 2012. - 323 с.: ил.
11. Хмельов, С.А. Методология и организация комплексной учётно-информационной системы обеспечения экономической безопасности предприятия: диссертация ... д.э.н.: 08.00.05, 08.00.12 / Сергей Александрович Хмельов; [Место защиты: Москов. ун-т МВД РФ]. - Москва, 2012. - 441 с.: ил.
12. Чумачков, Д.В. Укрепление экономической безопасности рынка собственности на основе реализации потенциала государственно-частного партнерства: дисс. ... д.э.н.: 08.00.05 / Дмитрий Васильевич Чумачков; [Место защиты: ГОУВПО «Ставропольский гос. ун-т»].-Ставрополь, 2012.-305 с.: ил.
13. Швецов, А.В. Методология формирования устойчивой бюджетно-налоговой политики на основе анализа цикличности развития регионов: дисс. ... д.э.н.: 08.00.10 / Андрей Владимирович Швецов; [Место защиты: Марийский государ. технический университет]. - Йошкар-Ола, 2012.-413с.: ил.

ГОНЧАР

Валерій Геннадійович
val_go@mail.ua

УДК 338.3.01

TORRIERO

Lionela
lionela@infinite-you.comТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ
АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ДЕФОЛТНИХ ОЧІКУВАНЬTRENDS OF INNOVATION ACTIVITY OF
ENTERPRISES OF UKRAINE IN
CONDITIONS OF DEFAULT
EXPECTATIONSзасновник, керівник
наукового проекту,
“Modern Scientific World”засновник, директор “Infinite
You Meditation Studio”

Обґрунтовано основні причини необхідності реалізації інновацій, головними з яких є прагнення знизити загальні витрати підприємницької діяльності, нарощування обсягів виробництва й отримання надприбутків. Доведено, що підприємствам України перш за все потрібно змінювати стратегію оновлення. Виявлено, що назріла проблема вибору ефективної моделі інноваційного розвитку підприємства. Досліджено, що успіх інноваційної активності потребує повноцінного інформаційного забезпечення, відповідного ресурсного і кадрового потенціалу та стабільного економічного середовища для реалізації інноваційних проектів.

Обоснованы основные причины необходимости реализации инноваций, главными из которых являются стремление снизить общие расходы предпринимательской деятельности, наращивание объемов производства и получение сверхприбылей. Доказано, что предприятиям Украины прежде всего нужно менять стратегию обновления. Выведено, что назрела проблема выбора эффективной модели инновационного развития предприятия. Доказано, что успех инновационной активности требует полноценного информационного обеспечения, соответствующего ресурсного и кадрового потенциалов и устойчивой экономической среды для реализации инновационных проектов.

The basic reasons for need of implementation innovations, foremost of which is the desire to reduce overall costs of business activity, increase output volumes and obtain profits are grounded. It is proved that Ukraine enterprises primarily need to change the strategy of update. A problem of choosing an effective model of innovative development of enterprise is found. It is studied that the success of innovation activity requires full information provision, appropriate resources and human potential and a stable economic environment for innovative projects.

Ключові слова: інноваційна активність; інновація; нововведення; дефолт; впровадження; вітчизняне підприємство

Ключевые слова: инновационная активность; инновация; нововведения; дефолт; внедрение; отечественное предприятие

Keywords: innovative activity; innovation; innovation; default; implementation; domestic company

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основними причинами необхідності реалізації інновацій є загроза старіння існуючих продуктів, послуг та технологій, поява нових споживчих потреб, скорочення життєвого циклу існуючих товарів, загострення конкуренції, орієнтація на довгострокову перспективу функціонування підприємства, збереження сильних конкурентних позицій, здійснення безперервного пошуку нових ринкових пропозицій тощо. Головними ж спонукальними мотивами впровадження нововведень є прагнення знизити загальні витрати підприємницької діяльності,

нарощування обсягів виробництва й отримання надприбутків.

Незважаючи на беззаперечність позитивного впливу інновацій на всі сфери діяльності підприємства, активність здійснення нововведень вітчизняними підприємствами на сьогодні залишається на вкрай низькому рівні [1]. Це спричинено в першу чергу наявністю дефолтних очікувань в країні, відсутністю достатніх фінансових можливостей, недостатньою кваліфікацією персоналу, нестачею інноваційних ідей і потреби в інноваціях, труднощами здійснення відповідних науково-дослідних розробок тощо.

На сучасному етапі в Україні маркетингові та організаційні інновації не набули значного поширення, на відміну від продуктових і процесних. Разом з тим темпи зростання останніх є невисокими, тому загалом можна зробити висновок про низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемою дослідження інноваційних процесів, напрямків інноваційного розвитку підприємств, особливостей створення нововведень та інноваційної активності в цілому займалося багато дослідників, зокрема О. Карп'юк [2], Н. Шевчук [3], І. Федулова [4], Л. Федулова [5], О. Маслак [6], Л. Чумак [7], Д. Крикуненко [8] тощо. Однак, їхня увага головним чином була зосереджена на теоретичних аспектах вказаних проблем, а вивченню тенденцій інноваційної активності підприємств України в умовах дефолтних очікувань приділялось недостатньо уваги.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ – дослідити тенденції та особливості інноваційної активності вітчизняних підприємств в умовах очікувань дефолтних явищ та запропонувати власні підходи щодо підвищення результативності інноваційної діяльності підприємств України.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Найбільша частка витрат вітчизняної інноваційної активності припадає на купівлю машин, обладнання та програмного забезпечення, у той час як значно менше фінансів спрямовується на придбання нових знань, на дослідження й розробки. Однак, в сучасних умовах дефолтних очікувань подальший інноваційний розвиток потребує принципового перегляду видів впроваджуваних інновацій, а також структури витрат на інновації з метою збільшення долі їх активної частки.

У загальному вигляді сучасний стан інноваційної активності підприємств України в умовах дефолтних очікувань характеризується:

- а) мізерними обсягами створеної та реалізованої інноваційної продукції;
- б) низьким рівнем підприємницької активності в області впровадження інновацій в сферах малого та середнього бізнесу, що є рушієм економічного зростання в економічно розвинутих країнах світу;
- в) гострою нестачею інвестиційних ресурсів для впровадження нововведень;
- є) нестачею кваліфікованих спеціалістів та відпливом кадрів за кордон, які б впроваджували інновації.

Стосовно витрат на інноваційну діяльність, то лише 1-2 % коштів підприємств скеровується на закупівлю нових технологій, а на дослідження і розробки – 2-3 % [9]. Основна частина інноваційних коштів витрачається на придбання імпортного обладнання для розширення діючого виробництва чи заміни зношених одиниць техніки й технологій.

В Україні частка підприємств, що впроваджують інновації, є дуже низькою. Упродовж 2000-2013 рр. питома вага таких компаній в загальній кількості підприємств коливалася в межах 11-18%, зараз же їх

частка становить менше 6%, що значно нижче аналогічних показників країн ЄС [9]. Варто також відзначити відсутність стійкої тенденції до зростання даного показника, що характеризує негативне ставлення більшості вітчизняних підприємств до інновацій.

В Україні існує катастрофічна нестача інвестиційних ресурсів для провадження інноваційних розробок [5, 8]. Сьогодні ж вказана проблема лише поглиблюється. Основними джерелами фінансування інновацій можуть бути власні та залучені фінансові ресурси, а також кошти, отримані від продажу цінних паперів, внески членів трудових колективів, кошти державного та місцевих бюджетів, а також іноземних інвесторів. Залучення ж іноземних інвестицій в Україну систематично потерпає від численних зловживань та несанкціонованого їх використання не за призначенням. Однак, важливим є проведення роботи в напрямку пошуку нових інвесторів для реалізації інноваційних проектів.

Промисловим підприємствам України перш за все потрібно змінювати стратегію оновлення, оскільки застарілий виробничий потенціал мало придатний для ефективного сприйняття інновацій. Давно назріла проблема вибору ефективної моделі інноваційного розвитку підприємств. Разом з тим, у зв'язку з обмеженістю ресурсів на оновлення технологій і продуктів, невизначеністю діяльності влади та органів місцевого самоврядування, а також межі дефолту в Україні, правильним було б визначення раціональних підходів до встановлення потрібного рівня оновлення підприємств, контролю його досягнення та забезпечення відповідними ресурсами, насамперед шляхом внутрішньої концентрації власних зусиль і коштів, жорсткого контролю дотримання термінів і стимулювання особистісної ініціативи та відповідальності за результат досягнення поставлених цілей.

Попередній вибір правильних напрямків інноваційної активності підприємств в сучасних умовах господарювання потребує аналізу відповідності внутрішніх та зовнішніх можливостей розвитку та визначення можливих шляхів приведення їх у відповідність. Зокрема, аналіз варто здійснити за наступними критеріями: цілі підприємства – інноваційні орієнтири – наявність ресурсної бази – рівень конкурентоспроможності підприємства – ризики.

Для вибору напрямків інноваційної активності та формування відповідної інноваційної моделі необхідною є максимізація відповідності внутрішніх умов розвитку зовнішнім, що ґрунтується на методиці SWOT-аналізу [7].

Обрана інноваційна стратегія в сучасних умовах дефолтних очікувань потребує прийняття низки вкрай важливих рішень. Стратегія повинна бути розроблена так, щоб при необхідності у будь-який момент часу її можна було змінити відповідно до коливань зовнішнього середовища. Розробка інноваційної стратегії супроводжується постановкою цілей, при виборі яких потрібно обов'язково враховувати потреби споживачів, для яких впроваджується інновація, діяльність конкурентів, існуючі інновації

на ринку, а також складну переддефолтну ситуацію в країні, тобто безліч зовнішніх факторів, які значною мірою визначають основні шляхи інноваційної діяльності суб'єкта господарювання.

Загалом за характером процесу впровадження нововведень можна виділити такі основні типи інвестиційно-інноваційних стратегій розвитку підприємства [4, 7]:

- інноваційна стратегія, яка забезпечує значні технологічні переваги шляхом розробки та впровадження кардинальних нововведень;

- імітаційна, що полягає в поступовому повторенні чи імітуванні досягнень лідерів в галузі інноваційних розробок і поступове освоєння всіх нових сегментів ринку для збільшення її загальної частки;

- венчурна стратегія, що орієнтована на співпрацю з фірмами, які займаються розробкою нововведень.

В сучасних умовах господарювання найбільш прийнятною є стратегія послідовника, яка менш ризикова, хоча, відповідно, і прибутки внаслідок її успішної реалізації значно нижчі. Також вона потребує меншого фінансування, оскільки товар потрібно лише значно покращити та удосконалити.

При формуванні стратегії інноваційної активності підприємства, особливо в умовах дефолтних очікувань, слід провести аналіз наступних факторів: довгострокові тенденції розвитку галузі та науково-технічного розвитку загалом; конкуренти у технологічному аспекті (технології, розробки, дослідження, патенти, ноу-хау); можливості проникнення нових технологій з інших галузей; технологічний розвиток постачальників сировини, матеріалів, устаткування і т.д.; технологічний розвиток покупців (поява товарів-субститутів); державне регулювання інноваційної активності; науково-технічні пріоритети державної науково-технічної політики.

В умовах обмежених ресурсів і невизначеності навколишнього середовища однією з проблем підприємства є створення єдності всіх обмежених ресурсів. Для зменшення ризику і підвищення конкурентоспроможності інноваційно-активних підприємств, такі організації можуть вступати у спільні домовленості з іншими підприємствами, тобто використовувати міжфірмову співпрацю. Важливим також є повсякчасне поєднання дрібних та радикальних інновацій, максимальне скорочення строків їх реалізації тощо.

Для оцінювання результативності інноваційної активності підприємств України пропонуємо розраховувати та аналізувати такі показники:

- кількість упроваджених нових технологічних процесів;
- кількість упроваджених маловідходних, ресурсозберігаючих процесів;
- кількість освоєних інноваційних видів продукції;
- кількість освоєних нових видів техніки;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції.

ПРОПОЗИЦІЇ АВТОРІВ

Вибір ефективних напрямків інноваційної активності підприємств в сучасних переддефолтних умовах господарювання потребує аналізу відповідності внутрішніх та зовнішніх можливостей розвитку та визначення можливих шляхів приведення їх у відповідність. Зокрема, аналіз варто здійснити за наступними критеріями: цілі підприємства – інноваційні орієнтири – наявність ресурсної бази – рівень конкурентоспроможності підприємства – ризики.

Для оцінки інноваційної активності підприємства пропонується застосовувати інтегральний показник, який повинен враховувати усі аспекти і чинники інноваційного розвитку підприємства. Такий показник допоможе визначити пріоритети подальшої інноваційної політики та посилити ті напрями, де заходи найбільш ефективні.

Пропонується розраховувати такі індикатори інноваційної активності підприємства, як:

- 1) показники кадрового інноваційного потенціалу (наприклад, частка персоналу з вищою освітою, з науковим ступенем, зі спеціальними компетенціями у певній професійній сфері);

- 2) показники витрат на інновації (наприклад, витрати на дослідження та розробки, витрати на інформаційні та комунікаційні технології);

- 3) показники структури джерел фінансування інновацій;

- 4) показники інноваційного розвитку (наприклад, частка високотехнологічної продукції в експорті, реалізація нової ринкової продукції);

- 5) показники інтелектуального потенціалу – об'єктів інтелектуальної власності.

Пропонується на основі порашованих показників інноваційної активності за допомогою статистичних методів здійснювати прогнозування показників інноваційної активності на майбутнє з метою встановлення правильних орієнтирів діяльності підприємства та формування раціональних планів.

Пропонуються наступні шляхи підвищення інноваційної активності в умовах переддефолтних очікувань:

- впровадження інновацій на засадах повноцінного мотивування працівників;
- пошук нових вигідних інноваційних пропозицій з метою залучення інвесторів, в т.ч. закордонних;
- прийняття участі у програмах обміну працівниками з метою підвищення їх кваліфікації.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На жаль, на вітчизняних підприємствах не утвердилась тактика постійного оновлення продукції, покращення якості й зниження витрат як важливих факторів конкурентних переваг на основі технологій поточного вдосконалення потенціалу підприємств. Труднощі в отриманні кредитних коштів, загальна фінансова нестабільність в Україні та дефолтні очікування призвели до згорання та призупинення багатьох інвестиційних програм, спрямованих на впровадження інновацій. Однак, вміле впровадження

часткових і повних модернізацій можуть забезпечити значне економічне зростання як підприємств, так і країни в цілому навіть в сучасних умовах дефолтних очікувань. Перспективні ж радикальні зміни продукції та технологій дають змогу реалізувати стрибкоподібний розвиток підприємств.

При прийнятті рішення щодо вибору і впровадження нововведення як основи інноваційної активності підприємства в сучасних умовах очікувань дефолту потрібно ретельно оцінити ряд критеріїв, що характеризують його економічну ефективність та конкурентоспроможність, зокрема:

- особливості та характеристики інноваційної розробки та її доцільність в умовах дефолтних очікувань;
- рівень науково-технічної та технологічної новизни нововведення;
- відповідність інноваційного продукту існуючим нормам споживачів та ситуації в країні загалом;
- можливість впровадження нововведення поетапно;
- ступінь ризику;
- рівень загальних інноваційних витрат;
- вплив процесу впровадження інновації на клімат всередині підприємства та сприйняття її персоналом підприємства;
- можливості подальшої модифікації та зміни інноваційної розробки;
- джерела фінансування інноваційного проекту тощо.

Можна запропонувати такі фактори підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств:

1. Формулювання пріоритетних інноваційних цілей розвитку.
 2. Удосконалення мотиваційного, освітнього та інфраструктурного механізмів.
 3. Удосконалення організаційних структур управління підприємством, носіїв нових знань та інноваційних ідей, мотивації, ініціативності кожного працівника, оновлення рівня їх знань та компетенції як основних факторів конкурентної переваги.
 4. Пошук нових можливостей щодо придбання і використання нових знань, застосування новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій.
- Першочерговими заходами держави щодо нейтралізації негативних факторів та забезпечення стабільного рівня інноваційного розвитку можна запропонувати:

- а) створення умов для збереження, розвитку і використання науково-технічного та інноваційного потенціалу шляхом активізації взаємодії науки, освіти та виробництва у сфері інноваційної діяльності;
- б) підтримка економіки країни за рахунок підвищення рівня знань та кваліфікації спеціалістів;
- в) надання допомоги підприємствам, в т.ч. фінансової, у розробці та впровадженні у виробництво інноваційних проектів.

Успішне ведення інноваційної діяльності потребує: 1) повноцінного інформаційного забезпечення, 2) відповідного ресурсного і 3) кадрового

потенціалів та 4) стабільного економічного середовища, останнє з яких є майже недосяжним в умовах очікувань дефолту, оскільки перешкоджає надходженню інвестиційних ресурсів на реалізацію нововведень. Однак, перші чотири позиції цілком реально можуть сприяти розвитку інноваційної активності будь-якого інноваційно-направленого підприємства, якщо здійснити правильний їх пошук та організацію.

Вирішенню проблем ефективності впровадження інновацій в умовах дефолтних очікувань повинне сприяти створення системи управління інноваціями на базі вартісно-орієнтованого підходу, який характеризується ідентифікацією чинників впливу на вартість нововведень, що дозволить управляти цими факторами з метою максимізації прибутків. Це і стане об'єктом наших майбутніх досліджень у вказаному напрямку підвищення ефективності інноваційної активності підприємства.

Список використаних джерел

1. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. – К.: Фенікс, 2011. – 76 с. – проект ЄС “Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні”.
2. Карп'юк О.П. Національні моделі стимулювання інноваційного процесу / О.П. Карп'юк // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №3. – С. 46–50.
3. Шевчук Н.В. Ринкова капіталізація промислових підприємств у контексті розвитку національних економік / Н.В. Шевчук // Стратегія економічного розвитку України: збірник наукових праць. – 2012. – № 30. – С. 223.
4. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства / І.В. Федулова // Технічні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 26. – С. 121–127.
5. Федулова Л.І. Проблеми і передумови формування в Україні економіки новітнього технологічного укладу / Л.І. Федулова // Управлінські інновації. – 2012. – Вип. 1. – С. 9–20.
6. Маслак О.О. Чинники впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств / О.О. Маслак, К.О. Дорошкевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип.22.8. – С. 269–274.
7. Чумак Л.Ф. Інноваційна діяльність підприємства в сучасних умовах // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 209–212.
8. Крикуненко Д.О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах / Д.О. Крикуненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. I. – С. 45–49.
9. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2012 рік : аналітична довідка [Електронний ресурс] / Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України; Український інститут науково-технічної і економічної інформації. – Київ, 2013. – 217 с. – Режим доступу: http://dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/imagel/_08+07+2013.pdf.

ГЛАЗКОВА

Анна Сергіївна

УДК 334.012.82:656.2

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ
ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУDEFINITION APPROACH TO STRATEGY FORMATION INTEGRATION
DEVELOPMENT OF RAILWAY TRANSPORT

асистент кафедри управління держаними і корпоративними фінансами
Українського державного
університету залізничного
транспорт

У даній статті розглянуто стратегію розвитку залізничного транспорту, розглянуто стратегічні вектори та напрямки розвитку, які враховують стратегічний напрям держави, наявні ресурси, обґрунтовано об'єктивну необхідність стратегічного розвитку залізничного транспорту в умовах нестабільності ринкової економіки, виявлені негативні чинники, котрі впливають на рівень розвитку залізничного транспорту. Визначені стратегічні цілі, завдання, місії, не залишилися без уваги функціональний

аспект, показано елементи компонування стратегії. Розглянуто стратегії та враховано участь залізничного транспорту в формуванні транспортно - промислових комплексів, що дозволить підвищити ефективність діяльності залізничного транспорту, сприятиме його інноваційному розвитку.

В данной статье рассмотрена стратегия развития железнодорожного транспорта, рассмотрены стратегические векторы и направления развития, которые учитывают стратегическое направление государства, имеющиеся ресурсы, обоснована объективная необходимость стратегического развития железнодорожного транспорта в условиях нестабильности рыночной экономики, выявлены негативные факторы, влияющие на уровень развития железнодорожного транспорта. Определены стратегические цели, задачи, миссии, не остался без внимания функциональный аспект, показаны элементы компоновки стратегии. Рассмотрена стратегия развития железнодорожного транспорта в формировании транспортно-промышленных комплексов, что позволит повысить эффективность деятельности железнодорожного транспорта, будет способствовать его инновационному развитию

This article describes the development strategy of railway transport, the strategic vectors and areas of development that take into account the strategic direction of the state, the resources available, substantiates the objective necessity of strategic development of railway transport in conditions of instability of market economy, identified the negative factors influencing the level of development of railway transport. Identifies strategic goals, objectives, mission, did not remain without attention to the functional aspect, shows the layout elements of the strategy. Reviewed the strategy and is considered part of rail transport in the formation of transport - industrial complexes that will allow to increase the efficiency of railway transport will contribute to this innovative development. The theoretical foundations of the integration of RT, the model of integration of RT, improved approach to strategy formation integration of RT by calculating inter-industry balances. RT pressing problem out on the path of sustainable development is to improve methods of cooperation. In this context, integration processes are of paramount importance and are used in the modern theory and practice. In the article the author of the formation of integration strategies is complex, multistage process, based on the general principles of strategic planning The main stages of building integration strategy is the development of rail transport: the definition of strategic goals of integration, the extent and effects of participation in integration processes; analyzing internal and external factors that have an impact on the integration process, the formulation of proper integration strategy; develop an action plan on the implementation of policies and concrete measures to implement the strategy; establishing control over the implementation of the strategic plan, assessment of the impact of the strategy and its adaptive adjustment.

Ключові слова: залізничний транспорт, промисловість, стратегічний розвиток, інтеграція, інфраструктура

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, промышленность, стратегическое развитие, интеграция, инфраструктура

Keywords: railway transport, industry, strategic development, integration, infrastructure

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Залізниці України нині стоять на порозі корінних структурних перетворень, обумовлених необхідністю

формування в галузі ринкових відносин і конкурентного середовища, що потребує прийняття принципових рішень на державному рівні щодо

вдосконалення структури, методів та принципів управління.

Формування інтеграційних стратегій є складним, багаступеневим процесом, що базується на загальних засадах стратегічного планування.

Нова модель ринку залізничних перевезень обов'язково передбачає розвиток конкуренції серед перевізників. Для цього необхідно запровадити рівні правила ведення діяльності на ринку залізничних перевезень: створення системи допуску на ринок (ліцензування перевізників, реєстри перевізників, рухомого складу, машиністів тощо); прийняття Правил та Порядку доступу до інфраструктури залізничного транспорту. З боку публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» до моменту початку конкуренції необхідно розділити фінансові рахунки оператора інфраструктури та перевізників усередині Товариства.

Актуальність даної статті полягає у проведенні аналізу основних показників роботи залізничної галузі, виявити основні негативні чинники інтеграційного розвитку залізничного транспорту, запропонувати модель стратегії інтеграційного розвитку залізничного галузі в умовах модернізації транспортно-логістичної інфраструктури. Навести стратегічні напрямки та вектори розвитку ЗТ України, що сприятимуть не тільки зміні умов функціонування ЗТ, але й активізації економічної діяльності промислових підприємств.

Актуальною проблемою виходу залізничної галузі на траєкторію сталого розвитку є вдосконалення способів співробітництва. У цьому зв'язку інтеграційні процеси мають першорядне значення і застосовуються в сучасній теорії і практиці.

Вирішувати поставлені проблеми необхідно враховувати певну державну стратегію та визначення стратегічних напрямів та цілей розвитку галузі залізничного транспорту, котра базується на положеннях Транспортної стратегії України на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.10.2010 № 2174, та Державної цільової програми реформування залізничного транспорту на 2010–2019 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2009 № 1390. [10;11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В економічній теорії та літературних джерелах зарубіжних та вітчизняних вчених Проблемами стратегічного управління взагалі, і антикризового управління, розглянуті в працях О.І. Анчишкіна, К. Койна, О.І. Амоші, В.Л. Диканя, А.П. Градова, Б.И. Кузина, І.В. Токмакової та інших [2; 7; 3; 5; 6; 8]. Широко відомі праці таких зарубіжних фахівців в області стратегічного розвитку господарських систем, як А.А. Ансоффа, Ф. Абрамі, А.А. Томпсона, П. Друкера, Р. Мінцберга, Т. Пітера, Р. Уотермана, Р. Стюарта, Р. Коллінса та інших [3; 4; 9;10].

Стратегія розвитку в умовах кризи охоплює всі заплановані, організовані та контрольовані зміни в області існуючої стратегії, виробничих процесів, структури і культури будь-якої соціально-економічної системи, включаючи підприємства. Підприємство

має успіх тільки в тому випадку, якщо знаходиться в стані послідовного і неухильного гармонійного розвитку разом з державою. Тому повноцінна стратегія розвитку в умовах кризи - це стратегія створення, захоплення та утримання певної ринкової ніші, стратегія конкурентної переваги в довгостроковій перспективі [13].

Залізничний транспорт -це стратегічна галузь України, яка стоїть на порозі масштабної модернізації виробництва. Цей процес підштовхують розвиток паливно-енергетичного комплексу та металургії, промислової галузі та потреби у введенні генеруючих потужностей і розширенні вантажоперевезень.

Держава теж займається розробкою стратегії розвитку залізничного транспорту, а саме розпорядженнями Кабінету Міністрів України:

- від 26 листопада 2014 р. № 1148 «Про схвалення розроблених Міністерством інфраструктури планів імплементації деяких актів законодавства ЄС з питань залізничного транспорту» [11;12];

- від 26 листопада 2014 р. № 1159 «Про схвалення розроблених Міністерством інфраструктури планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» [11,13];

- від 25 лютого 2015 р. № 140 «Про схвалення розробленого Міністерством інфраструктури плану імплементації Регламенту (ЄС) № 1370/2007 Європейського Парламенту і Ради про громадські послуги з перевезення пасажирів залізницею і автомобільними шляхами» [10];

- від 25 лютого 2015 р. № 142 «Про схвалення розроблених Міністерством інфраструктури планів імплементації деяких актів законодавства ЄС з питань транспортної політики та інфраструктури» [10; 11];

- від 22 квітня 2015р. № 398 «Про схвалення розробленого Міністерством інфраструктури плану імплементації Директиви Ради 95/18/ЄС від 19 червня 1995 р. Про ліцензування залізничних підприємств» схвалено плани імплементації актів законодавства ЄС у сфері залізничного транспорту.» [11;12].

Цей стратегічний план розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року (далі – Стратегічний план); [14] відповідно до вищенаведених документів, визначає базові принципи, стратегічні напрями, цілі та завдання розвитку галузі залізничного транспорту, терміни їх виконання, шляхи та механізми досягнення цілей, а також індикатори виконання завдань. Метою Стратегічного плану держави є визначення варіантів стратегій зміни бізнес-моделі українських залізниць, враховуючи необхідність залучення суттєвих інвестицій у відновлення інфраструктури і рухомого складу, а також інтеграції української залізниці з залізничними системами Європейського Союзу. [7]

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою цієї статті є удосконалення моделі стратегії інтеграційного розвитку залізничного транспорту, в якій на відміну від існуючих, враховано етапи діагностики стану інноваційно - логістичної інфраструктури і обґрунтування участі залізничного транспорту в формуванні транспортно - промислових

комплексів, що дозволить підвищити ефективність діяльності залізничного транспорту, сприятиме його інноваційному розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реалізація стратегічних напрямів розвитку галузі залізничного транспорту здійснюватиметься відповідно до Переліку стратегічних напрямів та цілей розвитку галузі залізничного транспорту, основними з яких є: реформування системи державного управління галуззю шляхом упорядкування повноважень органів, які забезпечують формування та реалізацію державної політики в галузі, а також здійснюють державний контроль, та визначення функціональних обов'язків для всіх учасників ринку в умовах створення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»; формування принципів нової моделі ринку залізничних перевезень, учасників ринку, їх прав та обов'язків, створення конкурентного середовища на ринку перевезень; утворення вертикально інтегрованої системи управління всередині публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» із забезпеченням організаційного та фінансового розділення функцій оператора інфраструктури та перевізника всередині Товариства; запровадження європейських норм та стандартів допуску та роботи на ринку залізничних перевезень з передбаченням, зокрема, вимог щодо доброї репутації, фінансової спроможності, професійної компетентності персоналу, наявності тягового рухомого складу; формування нових принципів ціноутворення на залізничному транспорті з урахуванням ринкових перетворень у галузі та конкуренції між видами транспорту; введення європейської системи управління безпекою перевезень у галузі із запровадженням процедур сертифікації систем управління безпекою та впровадження процедур і методів державного нагляду і контролю відповідно до актів законодавства Європейського Союзу; законодавче врегулювання громадських пасажирських перевезень; визначення стандартів (показників) якості залізничних перевезень, зокрема в частині обслуговування інфраструктури, а також вантажних та пасажирських перевезень із передбаченням норм доступності об'єктів залізничної інфраструктури для пасажирів з обмеженими фізичними можливостями; упровадження технічних стандартів функціонування залізниць для забезпечення безперешкодного інтегрування в міжнародну транспортну систему; запровадження логістичних технологій з урахуванням розвитку комбінованих перевезень тощо [5].

До основних стратегічних напрямів розвитку галузі залізничного транспорту слід віднести:

1) створення нової ефективної моделі державного управління та регулювання у сфері залізничного

транспорту, створення умов для розвитку конкуренції в галузі;

2) створення європейської системи забезпечення безпеки перевезень на залізницях;

3) забезпечення доступності та покращення якості залізничних транспортних послуг;

4) удосконалення логістичних технологій та інтеграція в міжнародні транспортні системи.

Для реалізації зазначених напрямів визначено такі стратегічні цілі:

1) створення нової ефективної моделі державного управління та регулювання у сфері залізничного транспорту;

2) створення умов для розвитку конкуренції в галузі;

3) реформування системи державного управління галуззю та формування політики в галузі, підвищення ефективності державного контролю на залізничному транспорті

Для удосконалення стратегії розвитку залізничного транспорту необхідно провести аналіз та виявити негативні чинники інтеграційного розвитку залізничного транспорту, які наведені на рисунку 1.

Для усунення впливу цих чинників, ми пропонуємо модель стратегії інтеграційного розвитку залізничного галузі в умовах модернізації транспортно-логістичної інфраструктури.

Запропонована модель враховує стратегічні цілі, завдання, підзавдання, використання законодавчої бази, формування напрямку, завдання векторів, за допомогою яких, вдасться активізувати всі наявні ресурси та залучити нові [4].

ВИСНОВКИ

Стратегічними напрямками та векторами розвитку ЗТ України, що сприятимуть не тільки зміні умов функціонування ЗТ, але й активізації економічної діяльності промислових підприємств визначено: подолання технічної та технологічної відсталості залізничного транспорту; підвищення пропускних спроможностей залізниць; впровадження логістичних технологій організації транспортного процесу; розвиток інноваційної діяльності, трансферу технологій та створення дієвих галузевих інноваційних структур; розширення наукової та виробничої кооперації, посилення зв'язків міжгалузевого співробітництва; нарощення інтелектуального потенціалу; створення сприятливого інвестиційного клімату та підвищення інноваційної активності залізниць; впровадження системи управління якістю; удосконалення політики тарифоутворення; розвиток контейнерних та інтермодальних технологій перевезення вантажів та впровадження високошвидкісного руху; реалізація програм розвитку мережі МТК, транзитного потенціалу країни та інтеграції залізничного транспорту країни в європейську транспортну систему.

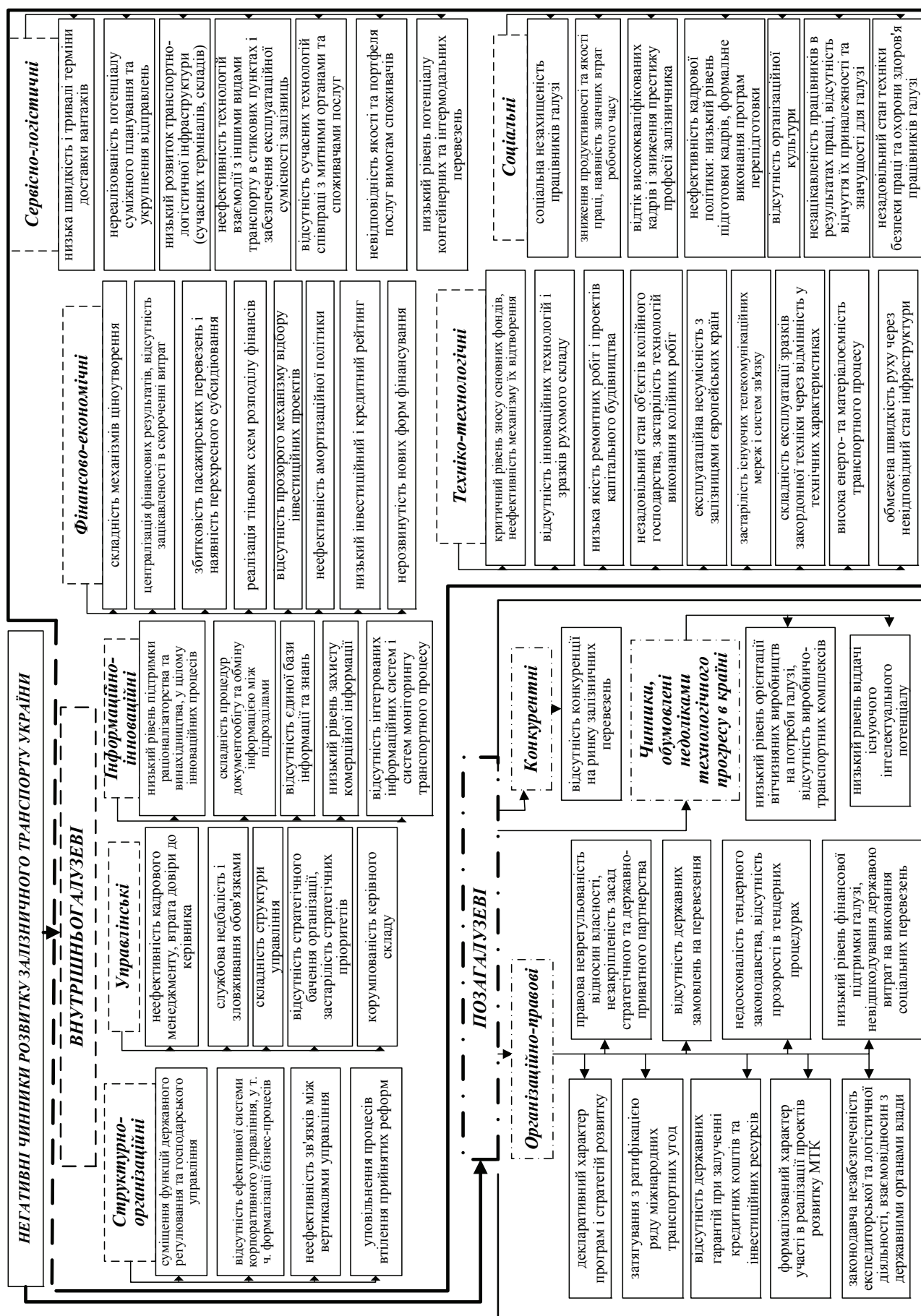

Рис. 1. Чинники, що негативно впливають на розвиток залізничного транспорту України

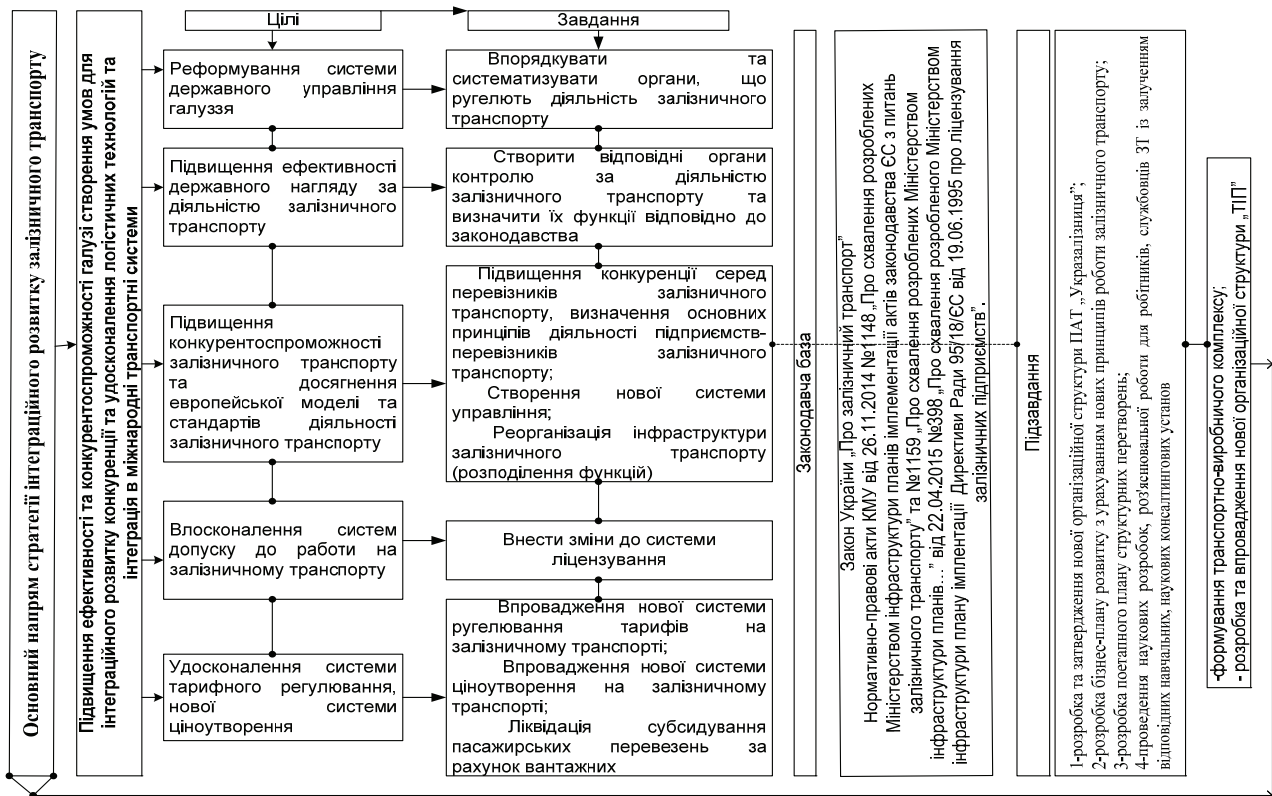

Рис. 2. Модель стратегії інтеграційного розвитку залізничного галузі в умовах модернізації транспортно-логістичної інфраструктури

Список використаних джерел

1. Амоша А.И. Каноны рынка и законы экономики. Кн. 6. Прикладной социально-экономический анализ / А.И. Амоша, Е.Т. Иванов, С.Е. Иванов; Ин-т эконом. пром-сти; НАН Украины. - Донецк, 2003. - 596 с.
2. Анчишкин, А.И. Наука, техника, экономика монография / А.И. Анчишкин. - 2-е изд. - М.: Экономика, 1989. - 383 с.
3. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия: Пер с англ. - М.: Изд-во «Питер», 2000.-416 с.
4. Друкер П. Управление, нацеленное на результаты. - М.: Экономика, 1992. -192с.
5. Дикань В.Л. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах зміни світових центрів економічної та політичної влади / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збір наук. праць. - Х.: УкрДАЗТ, 2013. - № 41. - С. 11 - 16.
6. Дикань В.Л. Стратегічне управління: навчальний посібник / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, І.В. Токмакова, О.В. Маковоз, О.В. Шраменко. - К.: «Центр учбової літератури», 2013. - 272 с
7. Койн К. Как упорядочить процесс выработки стратегии / К. Койн, С. Субраманьям [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.management-strategy.com>
8. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под ред. А.П. Градова, Б.И. Кузина. - СПб.: Специальная Литература, 1996. - 510 с.
9. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент: Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник / Пер. с англ. - М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1998.- 576 с.
10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Закон України «Про здійснення державних закупівель» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2289-17>
12. Режим доступу: <http://ukrrailways.com/2-uncategorised/1707-strategic-plan-2020-p2.html>
13. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року. - [Електронний ресурс] // Харків. - 2015. - 177 с. - Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/documents/16203/1088.pdf>

ГЛУЩЕНКО

Ярослава Іванівна
slavina.ivc@gmail.com

УДК 339.544:632.95

АДАПТАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ
ФІТОСАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

СТЕФКІВСЬКИЙ

Віктор Михайлович
stefkivskyi.v@gmail.comADAPTATION OF NATIONAL
LEGISLATION ON PHYTOSANITARY
SAFETY UNDER THE CONDITIONS OF
EUROPEAN INTEGRATIONк.е.н., доцент, кафедра
міжнародної економіки
НТУУ «КПІ ім. Ігоря
Сікорського»к.е.н., доцент, начальник
управління захисту рослин
Державної ветеринарної та
фіто санітарної служби
України, кафедра міжна-
родної економіки НТУУ «КПІ
ім. Ігоря Сікорського»

У статті доведено необхідність удосконалення державних заходів фітосанітарного контролю, визначено основні напрями адаптації вітчизняних нормативно-правових актів в сфері застосування фітосанітарних заходів до міжнародного та європейського законодавства.

В статье обоснована необходимость усовершенствования методов фитосанитарного контроля, сформулированы основные направления адаптации отечественных нормативно-правовых актов нормам международного и европейского законодательства.

Approximation of Ukrainian legislation, including laws regulating phytosanitary control, becomes relevant for Ukraine in connection with the integration into the European economy. The implementation of phytosanitary security measures of Ukraine is aimed at the prevention of penetration and spread in the territory of regulated pests, localization and liquidation of their hotbeds, the creation of pest risk management system, the introduction of quarantine and plant protection organization in the process of cultivation of agricultural crops. Evaluation of the existing legislation showed: state policy in the sphere of regulation of pesticides and agrochemicals should be aimed at reducing the risks from chemicals and to include: special permission or a license to trade in pesticides and agrochemicals (only plant growth regulators), including: fumigants, agreement for import of plant protection chemicals, continuous control and inspection of pesticides in the framework of the current legislation of Ukraine and the EU. After examining the of existing legislation of Ukraine and it's comparison with the standards of the EU legislation basic adaptation directions have been proposed: take a law that regulates the protection of plants and use of pesticides and chemicals, that is to introduce the only readable and transparent procedure for obtaining a special permit for trade in pesticides and agrochemicals (only plant growth regulators), including: fumigants; to introduce rules for business organizations to provide information on the volumes of use of pesticides and agrochemicals (only plant growth regulators); to introduce a rule of state control over plant protection products meeting the legislation requirements to the quality, as well as the observation of their application; to introduce a rule for state control over the content of residual amounts of pesticides, agricultural chemicals and heavy metals in the agricultural products and raw materials of vegetable origin; to introduce a rule of the state control over regulations of storage, transportation, trade and use of plant protection products.

Ключевые слова: нетарифные методы регулирования, фитосанитарные мероприятия, нормативно-правовые акты, государственный контроль, направления адаптации

Ключові слова: нетарифні заходи регулювання, фітосанітарні заходи, нормативно-правові акти, державний контроль, напрями адаптації

Keywords: nontariff methods of regulation, phytosanitary measures, state control, legislation, directions of adaptation

ВСТУП

З кожним роком підвищується значущість використання нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Пояснюється це, в

першу чергу тим, що нетарифні заходи не регулюються міждержавними угодами і їх введення є привілеєм уряду країн. Як відомо, одним із різновидів нетарифних заходів є фітосанітарні.

Фітосанітарна безпека спрямована на захист території держави від ризиків, які виникають в разі проникнення, розповсюдження та масового розмноження шкідників, хвороб рослин та бур'янів [3]. Останні, становлять реальну небезпеку і можуть завдати значних економічних збитків протягом короткого терміну.

З набуттям чинності розділу 4 Угоди про асоціацію України та ЄС з 1 січня 2016 року питань узгодженості вітчизняного та європейського законодавства в такій важливій сфері, як фітосанітарні заходи, набуває все більшої актуальності.

Питання адаптації нормативно-правових актів України до законодавства ЄС розглядалися в працях багатьох вітчизняних науковців К.О. Трихліб, Т.М. Середи, І.А. Грицяка, К.К. Баранцевої, Л.А. Шереметьєвої, О.В. Прилипчук та інших [14, 15].

Незважаючи на велику кількість напрацювань вітчизняних вчених із досліджуваної тематики напрями удосконалення вітчизняного законодавства в сфері фітосанітарного контролю потребують доопрацювання та конкретизації.

МЕТА СТАТТІ полягає в дослідженні напрямів адаптації нормативно-правових актів України в сфері регулювання фітосанітарних заходів до норм світового та європейського законодавства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є нормативно-правові акти України та Європейського Союзу, Міжнародний Кодекс поведінки в галузі розподілу та використання пестицидів.

При проведенні дослідження при визначенні напрямів удосконалення вітчизняного законодавства було використано методи логічного аналізу, порівняння та узагальнення, для наочного представлення результатів дослідження - графічний та табличний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація заходів фітосанітарної безпеки України спрямована на попередження проникнення та розповсюдження на території держави регульованих шкідливих організмів, локалізацію і ліквідацію їх вогнищ, створення системи управління фітосанітарними ризиками, запровадження карантинних режимів, організацію захисту рослин при вирощуванні сільськогосподарських культур [3, 4, 5].

Міжнародним і європейським законодавством зазначено, що ринок застосування засобів захисту рослин є об'єктом суворого контролю з боку як окремої держави, так і міжнародної спільноти, оскільки питання якісних продуктів харчування є

фактором безпеки населення планети в цілому [8, 9, 10, 11, 12].

В Україні до системи органів фітобезпеки входять: Держпродспоживслужба України, її територіальні органи та органи місцевого самоврядування (в межах компетенції відповідно до Закону України «Про місцеві адміністрації» та «Міське самоврядування»).

Основні функції Держпродспоживслужби України в сфері фітосантарного регулювання узагальнені та представлені на рис. 1.

Інтеграція України в європейську економіку ставить нагальним питання адаптації нормативно-правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, в тому рахунку й законодавчих актів, що регулюють здійснення фітосанітарного контролю.

Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 9.04.2014 р. № 1193-VII [2] в Законі України «Про захист рослин» від 14.10. 1998р. №180- XIV [3] були виключені наступні функції державного контролю в сфері захисту рослин: забезпечення ефективного державного контролю за якістю засобів захисту рослин, що ввозяться за імпортом та створення умов для недопущення використання засобів захисту рослин, які не відповідають вимогам щодо їх якості (а саме, виключено статтю 16-1 Закону України «Про захист рослин», скасовано Погодження на ввезення на територію України засобів захисту рослин); здійснення державного контролю за вмістом у сільськогосподарській продукції та сировини рослинного походження залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів (а саме, виключено статтю 16-1 Закону України «Про захист рослин», скасовано Сертифікат відповідності сільськогосподарської продукції та сировини рослинного походження вимогам щодо вмісту в них залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів та Сертифікат про дотримання регламентів застосування пестицидів і агрохімікатів); нагляд за торгівлею пестицидами і агрохімікатами, що призводить до насичення ринку засобів захисту рослин контрафактною та фальсифікованою продукцією пестицидів.

Крім того, Постановою Кабінету Міністрів України від 19.11.2014 р. №629 «Про внесення змін у додатки 4 і 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 р. № 950» [7] було скасовано Погодження на видачу ліцензії на хімічні засоби захисту рослин, імпорту яких підлягає ліцензуванню, яке видавала Держветфітослужба України.

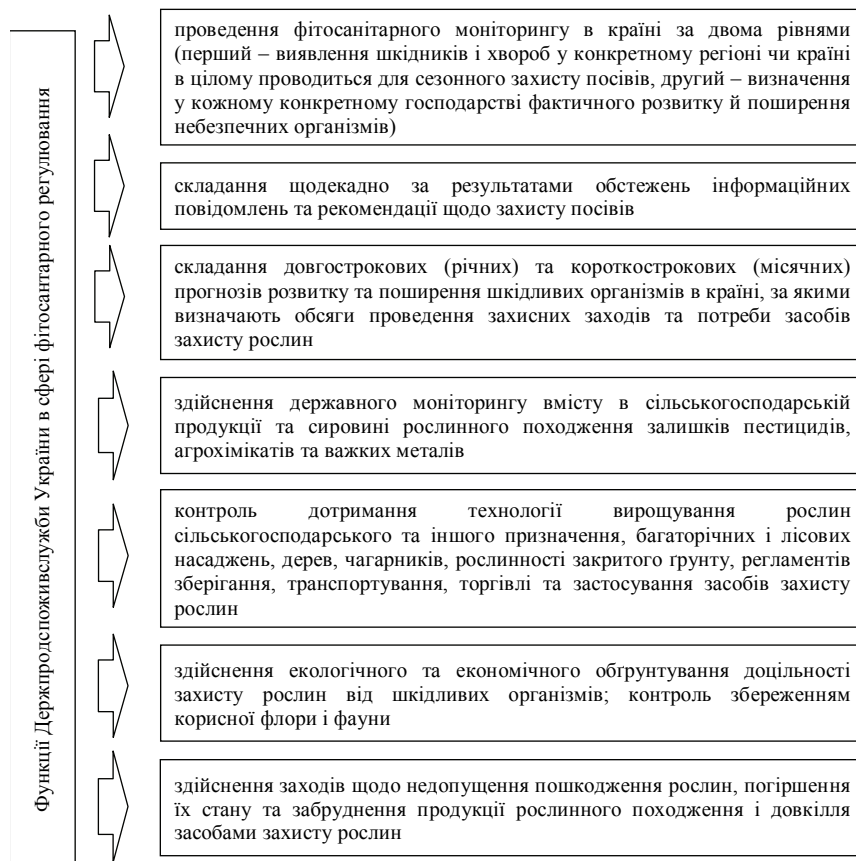

Рис. 1. Функції Держпродспоживслужби України в сфері фітосанітарного регулювання

Погодження на видачу ліцензії на хімічні засоби захисту рослин, імпорт яких підлягає ліцензуванню, насамперед, відповідало статті 3 Міжнародного кодексу поведінки [8] в галузі розподілу і використання пестицидів в окремих країнах.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 р. № 191-VIII [1] скасовано вимогу щодо ліцензування господарської діяльності з торгівлі пестицидів і агрохімікатів, а також надання послуг із проведення фумігації.

За даними вітчизняних дослідників, в українському експорті питома вага продукції рослинного походження (11,9%) майже в чотири рази перевищує світовий показник. На українські жири та олії припадає 3,5% світового ринку, на продукти рослинного походження – 1,6%. Український експорт сільськогосподарської та харчової продукції випереджає світові темпи зростання, підтверджуючи, як факт стабільного світового попиту, так і наявність значного потенціалу цих галузей [13, с.17]. Це одна з основних причин приділення особливої уваги системі нормативно-правового регулювання використання пестицидів та агрохімікатів.

Статтею 63 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС від 16 червня 1994 року було визначено шляхи співпраці, які повинні здійснюватися з метою боротьби з

погіршенням стану навколишнього середовища і, зокрема, охоплюють такі питання, як:

- класифікація та безпечне використання хімічних речовин;
- якість води та сільгосппродукції;
- вплив, який здійснює на навколишнє середовище сільське господарство, ерозія ґрунтів та хімічне забруднення.

Правове регулювання контролю за використанням пестицидів та добрив у законодавстві Європейського Союзу здійснюється:

Директивою № 2009/128/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 21 жовтня 2009 року, що встановлює правові основи для діяльності Співтовариства з метою досягнення сталого використання пестицидів [9];

Регламентом (ЄС) № 1107/2009 Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу про розміщення на ринку продукції для захисту рослин [10];

Регламентом (ЄС) № 1185/2009 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року, що стосується статистики по пестицидах [11];

Регламентом (ЄС) № 396/2005 Європейського Парламенту та Ради від 23 лютого 2005 по максимальним рівням залишків пестицидів у харчових продуктах та кормах рослинного і тваринного походження, що вносить поправки до Директиви Ради 91/414 / ЕЕС [12];

Міжнародним Кодексом поведінки в галузі розподілу та використання пестицидів (Кодекс ФАО) [8].

З аналізу діючого законодавства можна констатувати, що політика держави у сфері регулювання обігу пестицидів та агрохімікатів повинна бути спрямована на зниження ризиків від хімічних речовин, та включати:

- спеціальний дозвіл або ліцензію на торгівлю пестицидами і агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин), в т.ч. фуміганти

- погодження на ввезення хімічних засобів захисту рослин;

- постійний контроль та інспектування пестицидів в рамках діючого законодавства України та ЄС.

Основні напрями адаптації вітчизняного законодавства в сфері фіто санітарної безпеки до світових та європейських стандартів представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Напрями адаптації нормативно-правових актів України в сфері фітосанітарної безпеки до світового та європейського законодавства

№ з/п	Нормативно-правовий акт України, що рекомендується до впровадження	Директиви, регламенти ЄС Міжнародні нормативно-правові акти	Напрямы адаптації
1	2	3	4
1	Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері захисту рослин та поводження з пестицидами і агрохімікатами»	Регламент ЄС 1107/2009 Європейського Парламенту та Ради від 21.11.2009 р	Розроблення та впровадження єдиного чіткого та прозорого порядку отримання спеціального дозволу на торгівлю пестицидами і агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин), в т.ч. фумігантами. Даний напрям може бути реалізовано прийняттям Порядку отримання спеціального дозволу на торгівлю пестицидами і агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин), в тому числі фумігантами.
2	Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері захисту рослин та поводження з пестицидами і агрохімікатами»	Стаття 15 глави V Директиви № 2009/128/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 21 жовтня 2009 року Регламент ЄС № 1185/2009 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 про статистичні дані по пестицидах Стаття 6 та 7 Міжнародного кодексу ФАО	Зобов'язати суб'єктів господарювання надавати інформацію про обсяги використання пестицидів і агрохімікатів (тільки регуляторів росту рослин). Зазначена норма може бути реалізована прийняттям Порядку надання суб'єктами господарювання інформації про обсяги використання пестицидів і агрохімікатів (тільки регуляторів росту рослин).
3	Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері захисту рослин та поводження з пестицидами і агрохімікатами»	Директива № 2009/128/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 21 жовтня 2009 року Регламент ЄС 1107/2009 Європейського Парламенту та Ради від 21.11.2009 р. Стаття 6 Міжнародного кодексу поведінки в галузі управління використання пестицидів	Запровадження норми щодо здійснення державного контролю за відповідністю встановленим законодавством вимогам щодо якості засобів захисту рослин, у тому числі пестицидів, фумігантів, які завозяться в Україну, а також за додержанням регламентів їх застосування. Зазначений напрям може бути реалізовано за рахунок прийняття Постанови КМУ про порядок ввезення на територію України засобів захисту рослин з метою недопущення заборонених, непридатних і таких що не відповідають вимогам щодо якості засобів захисту рослин.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
4	Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері захисту рослин, поводження з пестицидами і агрохімікатами, та безпечності харчових продуктів»	Директива № 2009/128/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 21 жовтня 2009 року Регламент ЄС 396/2005 Європейського Парламенту та Ради від 23 лютого 2005 року Стаття 6 Міжнародного кодексу поведінки в галузі управління	Запровадження норми щодо здійснення державного контролю за вмістом у сільськогосподарській продукції та сировині рослинного походження залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів. Даний напрям може бути реалізовано прийняттям Порядку видачі спеціального дозволу щодо відповідності сільськогосподарської продукції та сировини рослинного походження вимогам щодо вмісту в них залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів.
5	Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері захисту рослин та поводження з пестицидами і агрохімікатами»	Регламент ЄС № 1185/2009 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 про статистичні дані по пестицидах Стаття 6 Міжнародного кодексу поведінки в галузі управління використання пестицидів	Запровадження норми щодо здійснення державного контролю за додержання регламентів зберігання, транспортування, торгівлі та застосування засобів захисту рослин. Розробка форм статистичної звітності.

Дотримання вимог зазначених нормативно-правових актів не лише дозволить задовольнити потреби продовольчої безпеки українців, а також підтвердить, що Україна на міжнародному ринку сільськогосподарської продукції, є надійним постачальником якісної продукції, яка відповідає міжнародним критеріям безпеки.

ВИСНОВКИ

Вивчення законодавчих норм в сфері фіто-санітарного контролю в Україні та порівняння їх зі світовими та європейськими доводить необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення заходів нетарифного регулювання. Для підвищення безпеки вітчизняної продукції, яка реалізується, як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках, пропонується розробити та впровадити законодавчі норми щодо здійснення державного контролю за вмістом у сільськогосподарській продукції та сировині рослинного походження залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів, відповідністю встановленим вимогам якості засобів захисту рослин, додержанням регламентів зберігання, транспортування та торгівлі засобів захисту рослин; застосування спеціального дозволу на торгівлю пестицидами і агрохімікатами; надання суб'єктами господарювання інформації про обсяги використання пестицидів і агрохімікатів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов

ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 року №191-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/191-19>

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 09.04.2014 року №1193-VII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1193-18>

3. Закон України «Про захист рослин» від 14.10.1998 року №180- XIV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/180-14>.

4. Закон України «Про пестициди і агрохімікати» від 02.03.1995 року № 86/95-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/86/95-вр>

5. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.11.1997 року №771/97-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>

6. Постанова КМУ «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2014 рік» від 25 грудня 2013 року № 950 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/950-2013-п>

7. Постанова КМУ № 629 від 19.11.2014 року «Про внесення змін у додатки 4 і 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 950» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/629-2014-п/paran2#n2>

8. Міжнародний кодекс поведінки ФАО в галузі розподілу та застосування пестицидів (Міжнародний кодекс поведінки) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fao.org/fileadmin/templates/agphome/.../Code/Annotated_Guidelines_RUS.pdf

9. Директива № 2009/128/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 21.10.2009 року, що встановлює правові основи для діяльності Співтовариства з метою досягнення сталого використання пестицидів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=60407>

10. Регламент (ЄС) № 1107/2009 Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу про розміщення на ринку продукції для захисту рослин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fumigaciya.ru/sites/default/files/.../reglamentos_ozazmeshcheniipesticidov.pdf

11. Регламент (ЄС) №1185/2009 Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 року, що стосується статистики по пестицидах // [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=60407>

12. Регламент (ЄС) №396/2005 Європейського Парламенту та Ради від 23.02.2005 по максимальним рівням залишків пестицидів у харчових продуктах та кормах рослинного і тваринного походження // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=60407>

13. Біла книга. Як реалізувати експортний потенціал України за умов глобалізації Київ. – 2016. – 50с.

14. Прилипчук О.В. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС / О.В. Прилипчук // Державне будівництво. – №1. – 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/doc/4/02.pdf>

15. Трихліб К.О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС:наближення загальної правової термінології: монографія / К.О. Трихліб.- Х.:Право, 2015. – 224с.

ГАБРЕЛЯН

Андрій Юрійович
kashkinlaw@gmail.com

Партнер «Юридичної компанії «Кашкін і Партнери»

УДК 347.73

ПРОСТИТУЦІЯ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ. НОВИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

PROSTITUTION IN CONTEMPORARY UKRAINE. A NEW LOOK AT THE PROBLEM

Статтю присвячено проблемі існування в Україні такого явища як проституція. Визначено рамки цього явища і його вплив на тіньовий сектор економіки. У статті обґрунтовується необхідність легалізації та законодавчого регулювання проституції, дається авторське визначення термінів: «проституція», «послуга інтимного характеру».

Статья посвящена проблеме существования в Украине такого явления как проституция. Определены рамки этого явления и его влияния на теневой сектор экономики. В статье обосновывается необходимость легализации и законодательного регулирования проституции, дается авторское определение терминов: «проституция», «услуга интимного характера».

The article deals with the problem of the existence in Ukraine such thing as prostitution. It defined the scope of this phenomenon and its impact on the informal sector of the economy. The article substantiates the need for the legalization and regulation of prostitution legislation, given the author's definition of the terms «prostitution», «intimate services».

Ключові слова: проституція, легалізація проституції, повія, інтимна послуга

Ключевые слова: проституция, легализация проституции, проститутка, интимная услуга

Keywords: prostitution, legalization of prostitution, prostitute, intimate service

ВСТУП

У зв'язку з тим, що Україна тримає курс на вступ до ЄС, виникає необхідність інтеграції її законодавства до норм сучасного європейського права. Неоднозначну роль у зв'язку з цим відіграють такі аспекти взаємин між людьми, які в Україні та в деяких країнах ЄС регулюються в діаметрально протилежних напрямках. Говорячи про взаємини, ми у першу чергу маємо на увазі інтимні стосунки. У цій статті мова піде не про інтимні стосунки загалом, а лише про ті, коли жінка або чоловік надають їх на платній основі, тобто про інтимні й сексуальні послуги (проституцію).

Актуальність нашого дослідження підтверджує той факт, що останнім часом у верхівках уряду України відбувалося обговорення перспектив щодо необхідності державного контролю проституції. Як підсумок, 18.09.2015 року парламентом був зареєстрований Законопроект № 3139 «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів» [1], ініціатором якого виступив А.В. Немировський. Пояснювальна записка до законопроекту декларує, що Проектом Закону України передбачається встановити врегулювання сфери проституції та діяльності секс-закладів за нормами, які загально визнані і застосовуються у більшості європейських розвинених держав:

- регулювання сфери проституції та діяльності секс-закладів здійснюється єдиним законом;
- встановлення соціальних гарантій повій;
- визначення правової діяльності секс-закладів.

Таким чином, діяльність повій та секс-закладів в Україні буде здійснюватися легально, кошти від такого виду діяльності будуть надходити до державного бюджету [2].

Зауважимо, що даний законопроект, який був спрямований на правове регулювання процедури надання інтимних послуг, по суті, пропонував здійснити легалізацію проституції. Легалізація проституції – це гостре питання, яке постійно викликає дискусії в суспільстві. І якщо деякі спірні суспільні питання можуть бути вирішені шляхом знаходження компромісних рішень, то дане питання неможливо вирішити таким способом. Одна частина суспільства вимагає запобігати всьому, що пов'язано з проституцією, інша пропонує узаконити її на державному рівні. У зв'язку з цим суспільство шукає відповідь на запитання: хто ж має рацію? На нашу думку, це питання є недоцільним та відволікає нас від реальної ситуації, яка існує в Україні і світі вже тисячі років. Дана ситуація свідчить про те, що проституція є повсякденним явищем, її можна не помічати, ігнорувати, проте вона існує – «любов за гроші» не вдалося викоринити в Україні за всю історію її незалежності. Навіть США, – країна, з якої

Україна намагається у всьому брати приклад, – зі своїм розвиненим законодавством і розгалуженим державним апаратом ніяк не може вирішити проблему проституції. У зв'язку з цим доцільно ставити питання не «Хто має рацію?», а «Що робити?», як діяти в ситуації, яка вже склалася на Україні – ігнорувати проституцію, чи спробувати взяти під контроль.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні такого суспільного явища, як проституція і обґрунтуванні необхідності її легалізації та законодавчого регулювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Говорячи про контроль та ігнорування проституції, ми маємо на увазі офіційне ставлення до неї, як до явища, з боку держави. Сама проституція вже давно знаходиться під неофіційною контролем («дахом») правоохоронних органів. Гроші від такого контролю поповнюють кишені чиновників і державних службовців, а не скарбницю держави. Як зазначають самі правоохоронці під час анонімних інтерв'ю, середній «внесок» по м. Києву з «шалману» складає близько 20 тисяч гривень на місяць. 15-20 тисяч платять сутенер з траси, у якого працює 10 «дівчаток». Гроші надходять оперативним співробітникам або безпосередньо начальнику управління. У деяких випадках платять безпосередньо начальнику Департаменту по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми МВС України. Потім начальники розподіляють гроші між СБУ, прокуратурою, внутрішньою службою безпеки, щоб ті «закривали очі» на даний факт. Частина цих грошей потім спрямовується на «верхівки», аж до найвищих кабінетів у Міністерстві внутрішніх справ [3]. Слід підкреслити, що дані цифри співпадають з нашими власними даними. Проводячи опитування та анкетування серед повій, ми натрапили на цікаву специфіку щодо «нарахування» грошей за «дах». Наприклад, повії, які працюють в салоні, платять 1000 доларів. Прив'язка здійснюється до телефону, який, у свою чергу, «прив'язаний» до салону. При цьому в салоні може працювати до 15 дівчат, тобто платять не дівчата, а салон. Самі ж дівчата відраховують 60 % свого заробітку в загальну «казну» салону. Якщо ж дівчина надає послуги індивідуально, то відрахування здійснюється у розмірі 500 доларів. Таким чином, правоохоронні органи виконують роль регулятора ринку інтимних послуг і отримують за це колосальні прибутки.

Ринок інтимних послуг – це прибутковий бізнес. За рік в Україні в даній сфері обертаються мільярди доларів. За підрахунками голови правління Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка Ольги Балакіревої, в нашій країні у 2011

році комерційним сексом займалися близько 50 тис. жінок. Якщо припустити, що вся ця армія «нічних метеликів» одночасно легалізується, держава може розраховувати на дуже солідні надходження. В середньому за добу кожна повія обслуговує трьох клієнтів, заробляючи близько 1 тис. грн. в день. Таким чином, 50-тисячна армія «жриць любові» за рік навіть за п'ятиденного робочого тижня отримує близько 13 млрд. грн. Якби держава встановила податок на послуги комерційного сексу на рівні, наприклад, 30 %, це дало б бюджету близько 3,9 млрд. грн. чистих надходжень до бюджету. За мінімального податку бюджет отримав би 1,9 млрд. грн. [4]. Слід зазначити, по-перше, що кількість 50 тис. жінок вочевидь є заниженою, оскільки навіть у Німеччині з населенням 82 млн. чоловік проституцією займаються більше 420 000 жінок і чоловіків. До того ж економічна й політична нестабільність, масове безробіття, знецінення національної валюти при збереженні заробітних плат на попередньому рівні, подорожчання продуктів харчування і т.п. спричиняють стрибкоподібне зростання кількості людей, які вирішують зайнятися проституцією в Україні. По-друге, навіть якщо припустити, що повія обслуговує до 3-х клієнтів на день, то її заробіток складе не 1 тисячу гривень, а, щонайменше, 1500 грн., оскільки середня ціна за послуги, що надаються повією середньої ланки за годину коливається в межах 500 грн. Ці дані підтверджуються нашими дослідженнями, здійсненими на початку 2016 року в містах Харків, Київ та Одеса.

На початку нашого дослідження стосовно проституції в Україні ми відзначили, що дана діяльність уже давно й міцно закріпилася у повсякденному житті сучасного українського суспільства. На даний момент ця частина сучасного життя перебуває «в тіні», і доходи від неї теж «йдуть у тінь». На нашу думку, пора взяти дану ситуацію під офіційний державний контроль і припинити займатися обговоренням її моральності та етичності, а комплексно розглянути з юридичної та економічної сторін. До того ж, слід зазначити той факт, що лише в Росії, Туреччині, Польщі та ряді інших країн у секс-індустрії працюють понад півмільйона дівчат з України. Ці українки вже обрали ту діяльність, якою вони хочуть займатися і, на нашу думку, необхідно надати їм можливість працювати в Україні, на Батьківщині з користю для держави. Як зазначає М. Майор, керівник Центру інформації про проституцію (Prostitutie Informatie Centrum) – українки чудово знають свою роботу і саме тому користуються значним попитом. У своєму інтерв'ю вона підкреслила, що якби Україна була членом Євросоюзу та легалізувала секс-бізнес, то вона «...могла б заробляти на цьому хороші гроші» [5]. На жаль, нині нашим громадянам, які надають інтимні послуги, зручніше, вигідніше і безпечніше знаходитися в чужій країні, ніж у своїй власній. З цим потрібно боротися. У деяких країнах ЄС проституція легалізована, але займатися цією роботою приїжджим забороняється. Відповідно, українки, які надають інтимні послуги в ЄС, перебувають там

напівлегально, що також не дозволяє їм працювати у цій сфері офіційно і користуватися всіма наявними перевагами.

Таким чином, ми коротко охарактеризували ситуацію, яка склалася з проституцією в Україні, висловили свою думку стосовно даного питання, наголосили на необхідності його дослідження з юридичної та економічної сторін. Підкреслимо, що в юридичній науці значна увага приділяється термінології. Від того, як тлумачиться дане поняття, які процеси або явища воно в себе включає, безпосередньо залежить, що буде регулювати нормативно-правовий акт. У зв'язку з цим, намагаючись на необхідності правового регулювання проституції і послуг, пов'язаних з нею, ми повинні чітко визначити, що ж означають терміни «проституція» й «інтимна послуга».

В науці існує безліч визначень проституції. Наведемо деякі з них. Так, проституцію можна визначити як надання сексуальних послуг за гроші [6]; проституція – це залучення до безладних статевих відносин інших осіб, окрім подружжя, в обмін на негайну оплату грошима чи іншими цінними речами [7]; проституція – це здійснення статевих актів за винагороду; проституція – це надання жінкою свого тіла за винагороду особам, які шукають задоволення статевого бажання. На думку І.Д. Звереві, «проституція – це сфера знеособлених емоційно, позашлюбних, безладних, здійснюваних за плату статевих стосунків» [8, с.180]. На думку А. Бляшко проституція є діянням, що практикується будь-якою особою (зазвичай, жінкою) з використанням власного тіла для статевих стосунків з метою заробітку [9, с.64].

Як форму позашлюбних сексуальних стосунків проституцію розуміє С. Голод. Вчений відзначає, що такі стосунки не ґрунтуються на особистій симпатії або чуттєвій потребі, при цьому для однієї зі сторін важливим стимулом є заробіток [10].

Розгорнуті визначення проституції надають І. Блох та А.І. Лістратов. На думку І. Блох, проституцією є певна форма позашлюбних статевих відносин, які відрізняються тим, що індивід, стаючи на шлях проституції, постійно, безперечно і привселюдно віддається невизначеній кількості осіб; рідко без винагороди, у більшості випадків, здобуваючи продажем свого тіла, або інших статевих діянь з цими особами, або взагалі, доставляючи їм і задовольняючи їхні статеві збудження, а також провокуючи їх; причому об'єкт проституції, внаслідок свого розпусного помислу, набуває визначеного постійного типу [11].

У свою чергу, А.І. Лістратов розглядає проституцію як негативне соціальне явище, розуміючи під ним перетворення тіла людини на товар у статевому розумінні, у випадку, коли це тіло виставляється на ринку як річ і є предметом задоволення статевої потреби покупця та джерелом прибутку продавця [12].

Щодо визначення терміну «проституція» на законодавчому рівні, то для початку варто згадати стару редакцію ст. 303 «Проституція або примушування чи втягнення до заняття

проституцією» Кримінального кодексу України. У цій статті під систематичним зайняттям проституцією малося на увазі надання сексуальних послуг з метою отримання доходу. За допомогою ознаки систематичності визначали проституцію К.К. Горяїнов, А.А. Коровін і Е.Ф. Побегайло [13]. Вони зазначали, що проституцією є систематичний вступ у статеві зносини з різними чоловіками за обумовлену винагороду. Хоча не зрозуміло, навіщо конкретизувати кількість чоловіків при описі проституції. Підкреслимо, що, проводячи свої дослідження ми не раз зустрічали жінок, які шукають собі одного постійного спонсора («папіка / таточка»), який в обмін на послуги інтимного характеру буде їх утримувати, у тому числі платити за оренду квартири, речі і т.п. Таким чином, мають місце статеві зносини з одним чоловіком за обумовлену винагороду. В даному випадку поняття проституції, зафіксоване у ст. 303 КК, України було більш точним і продуманим. Але в 2006 році цю статтю в аспекті добровільного заняття проституцією було декриміналізовано. Кримінальна відповідальність залишилась та була посилена тільки за втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану цієї особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства. Єдина відповідальність, до якої може бути притягнута повія, яка займається проституцією на добровільних засадах – це адміністративна. Зайняття проституцією, згідно ст. 1811 Кодексу України про адміністративні правопорушення, тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, тягнуть за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [14]. При цьому в даній статті не дається трактування терміну «проституція».

Як ми вже зазначали, у 2015 р. в парламенті був зареєстрований законопроект, спрямований на регулювання проституції; у ньому також було зафіксовано визначення терміну «проституція». Згідно ст. 2 Проекту Закону України «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів», проституція – вид підприємницької діяльності, метою якого є надання послуг інтимного характеру, вжиття особою дій чи заходів, які роблять її доступною, для здійснення статевих актів з іншою особою на платній основі [1].

Таким чином, основною рисою проституції, яка виділяється і в науковій літературі, і в нормативно-правових актах, є: по-перше, виникнення між повією і зацікавленою особою статевих актів; по-друге, статевий акт повинен відбуватися на платній основі. І якщо ми можемо погодитися з другою рисою проституції (при цьому під платною основою ми розуміємо отримання вигоди (грошей, речей, послуг і т.п.)), то з першою ми категорично не згодні. На нашу думку, для заняття проституцією немає ніякої необхідності вступати в статевий зв'язок із зацікавленою особою. Після масового поширення

Інтернету, а до цього – стаціонарних телефонних ліній, – послуги інтимного характеру можуть надаватися на відстані («секс по телефону», «інтернет-проституція»). Як приклад можна навести факти існування на території України інтернет-порностудій, в яких дівчата обслуговують клієнтів у режимі он-лайн. Так, у листопаді 2011 р. в одному із гуртожитків Запоріжжя було викрито он-лайн порностудію, річний оборот якої перевищував 1 млн. доларів. На студії працювали близько 60 дівчат, які заробляли не менше 1 тис. доларів на місяць [15]. Виходячи з цього, ми можемо стверджувати, що для надання послуг інтимного характеру не обов'язкова наявність статевого контакту між повією та її клієнтом. Таким чином, на наш погляд, проституцією є надання послуг інтимного характеру на платній основі.

Хотілося б більш детально зупинитися на понятті «послуга інтимного характеру», оскільки існує одна дуже суттєва відмінність між послугами інтимного характеру та послугами сексуального характеру. При наданні послуг сексуального характеру між повією та її клієнтом повинен виникнути безпосередньо статевий контакт, при його відсутності послуга не може вважатися сексуальною, зате кожна сексуальна послуга є інтимною. До того ж повії надають масу послуг інтимного характеру (садо-мазо, бондаж, мазохізм та ін.), які обходяться без сексу, і беруть за це оплату. Також до них можна віднести «секс по телефону» та «інтернет-проституцію».

Якщо звернутися до зарубіжного досвіду надання інтимних послуг, то тут можна виділити «ендзе-косай», що в перекладі з японської означає оплачувані побачення. При «ендзе-косай» чоловіки за гроші або матеріальні подарунки проводять час з жінками, ніби купуючи їх час. Такі зустрічі включають в себе, в основному, спільні розваги в громадських місцях. Якщо проводити паралель з Україною, то найбільш схожими з «ендзе-косай» будуть «експорт-послуги». В Японії можна замовити сеанс обіймів з дівчиною в Cuddle Cafe. Ніякого сексу, вона просто ляже з клієнтом у ліжку і буде його обіймати та пестити. У Кьябакура (різновид хостесс-бар) можна зняти дівчину, яка підтримає вашу розмову і не буде проти, якщо ви трохи «розпустите руки». Ніякого продовження така зустріч не передбачає, і якщо ви щось таке запропонуєте, вас тут же виженуть із закладу назавжди. Можна зняти дівчину для того, щоб на неї лаятися і вичитувати. Чіпати знов-таки не можна, зате говорити можна що завгодно, і вона буде вибачатися і каятися перед вами [16].

Підкреслимо, що в Проекті Закону «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів» також дається визначення інтимної послуги. У ст. 2 зазначається, що інтимна послуга – це еротичний, порнографічний показ, демонстрація особою тіла іншої особи на платній основі [1]. Ми не можемо погодитися з цим визначенням. Наприклад, інтимна послуга може надаватися за допомогою бездротової технології телефонною лінією («секс по телефону»), де відключена функція або відсутня технічна можливість співрозмовникам бачити один одного. До

того ж частина інтимних послуг може надаватися клієнту безпосередньо без оголення тіла та візуального контакту, навіть якщо суб'єкт, який надає інтимні послуги і клієнт перебувають у безпосередній близькості один від одного, що теж необхідно враховувати при правовому регулюванні цього питання. Як приклад можна навести такий вид інтимних послуг як «Glory Hole». Як відзначають Т. Дальзелл і Т. Віктор по суті, «Glory Hole» являє собою отвір в стіні між приватними відео-кабінами в секс-кінотеатрі або між кабінами в громадських туалетах, який призначений для анонімних сексуальних контактів, в першу чергу – між чоловіками [17]. Також, згідно із визначенням інтимної послуги, яка подана в Проекті, під цією послугою можна розуміти і стриптиз послуги. Виходить, якщо стриптиз – це інтимна послуга, то стриптизер або стриптизерша прирівнюються до статусу повії. Зараз у Києві відкрито багато закладів, в яких здійснюється показ стриптиз-шоу і працюють вони на цілком легальних підставах.

З огляду на приклади, наведені вище, на наш погляд, під послугою інтимного характеру слід мати на увазі еротичну стимуляцію особою іншої особи для надання їй можливості отримати сексуальну розрядку. Під еротичною стимуляцією можна розуміти будь-яку дію, яка природним чином приводить до сексуальної розрядки (сексуального розслаблення). Відзначимо, що безпосереднє отримання сексуальної розрядки не буде визначальним фактором інтимної послуги. Визначальним фактором буде бажання клієнта отримати сексуальну розрядку, а повії – бажання її надати. Пов'язано це з тим, що не кожна еротична стимуляція буде закінчуватися сексуальною розрядкою в силу різних причин. Цілком можливо, по-перше, що фізична особа, яка користується послугою повії, не зможе за станом здоров'я досягти сексуальної розрядки; по-друге, фізична особа не встигне досягти сексуальної розрядки за оплачений час.

Підсумовуючи наше дослідження, хотілося б нагадати, що проституція існує в Україні вже дуже давно, ще до отримання Україною незалежності проституція вже сформувалася як стійке соціальне явище. Не дарма ж проституція вважається найдавнішою професією на планеті. Протягом багатьох років в Україні намагалися боротися з цим явищем, але, як показала практика, результат цієї боротьби не можна вважати ефективним. В Україні щороку обсяги проституції зростають, даний вид бізнесу курується і збагачує тіньові структури, і, в підсумку, підриває економічну безпеку країни. У свою чергу, практика боротьби з проституцією шляхом закріплення відповідальності за заняття нею, не має позитивного ефекту. Навіть штраф за проституцію на сьогоднішній день складає від 5 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 3445 грн. до 10335 грн.) і не виконує превентивної функції щодо забезпечення правопорядку.

Ігнорування державою проституції вже призвело до того, що серед повій (особливо нижньої ланки – вуличних повій) зростає кількість хворих на

венеричні захворювання, такі як ВІЛ, сифіліс, не кажучи вже про хронічні запалення. Здоров'я (фізичне та психологічне) осіб, що надають інтимні послуги, постійно знаходиться в зоні ризику, що теж вимагає невідкладного втручання з боку держави, тому що ці люди є громадянами України і у них є право отримувати кваліфіковану медичну допомогу. Як зазначено в ст. 49 Конституції України «Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя» [18]. Відзначимо, що санітарно-епідемічне благополуччя осіб, які надають інтимні послуги, знаходиться на неприпустимо низькому рівні, і в першу чергу це пов'язано з тим, що проституція заборонена в Україні. Більшість повій не звертаються за медичною допомогою, оскільки бояться, що їх «професійна» приналежність буде розкрита. У країні склалася негативна суспільна думка з приводу цих осіб, що також не сприяє інтеграції повій в соціум. А це не припустимо, оскільки суперечить бажанню України інтегруватися в Європейське співтовариство, де толерантність, рівноправ'я і терпимість до ближнього стоять на першому місці.

В цілому слід зазначити, що, не звертаючи уваги на проблему, не варто сподіватися на її зникнення. Пора визнати проституцію і спробувати приборкати та контролювати її. За приклад ми можемо взяти досвід Німеччини, де проституція легалізована і знаходиться під суворим наглядом державних органів.

Хотілося б підкреслити: яким чином держава і населення не відносилися б до інтимних послуг, вони будуть існувати, оборот грошей буде здійснюватися, тільки надходити дані кошти будуть не в казну держави, а на рахунки кримінальних і тінювих структур.

Список використаних джерел

1. «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів»: Законопроект від 18.09.2015 р. № 3139 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56559
2. Пояснювальна записка 17.09.2015 до Законопроекту «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів» 18.09.2015 р. № 3139 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56559
3. Как в МВД крышуют проституцию: стали известны суммы «взносов» по Киеву [Електронний ресурс]. – 2016 – Режим доступу до ресурсу: http://antikor.com.ua/articles/95799-kak_v_mvd_kryshu_jut_prostitutsiju_stali_izvestny_summy_vznosov_po_kievu
4. Сколько Украина может заработать на проститутках [Електронний ресурс]. – 2014 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dsnews.ua/economics/skolko-ukraina-mozhet-zarabotat-na-prostitutkah-24072014021200>
5. В Европе почти каждая четвертая проститутка – украинка [Електронний ресурс]. – 2009 – Режим доступу до ресурсу: http://censor.net.ua/news/95111/v_evrope_pochti_kajdaya_chetvertaya_prostitutka_ukrainka
6. Гидденс Э. Социология / Пер. с англ.; науч. ред. В.А. Ядов; общ. ред. Л.С. Гурьевой, Л.Н. Посиловича. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 703 с.
7. Мінц М.О. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / М.О. Мінц. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 244 с.
8. Соціальна робота в Україні : Навчальний посібник / За ред. І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Марченко та ін.; за заг. ред. І.Д. Звереві, Г.М. Лактіонової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
9. Бляшко А. Гигиена проституции и венерических болезней / А. Бляшко. – М., 1909.
10. Голод С.И. Личная жизнь : отношения полов / С.И. Голод. – Л., 1990.
11. Блох И. История проституции / И. Блох. Пер. с нем. – Спб., 1994.
12. Елистратов А.О. О прикреплении женщины к проституции (врачебно-полицейский надзор) / А.О. Елистратов. – Казань, 1903. – 400 с.
13. Горяинов К.К. Борьба с антиобщественным поведением женщин, ведущих аморальный образ жизни / К.К. Горяинов, А.А. Коровин, Э.Ф. Побегайло. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1976. – 56 с.
14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (Редакція від 04.04.2016, підстава 888-19) [Електронний ресурс]. – 2009 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
15. У Запоріжжі ліквідували порностудію з річним оборотом в \$ 1 млн. [Електронний ресурс]. – 2011 – Режим доступу до ресурсу: <http://news.bigmir.net/ukraine/472268-Y-Zaporijji-likvidyvali-pornostydiu-z-richnim-oborotom-v-1-mln>
16. Культура сексуальных услуг в Японии [Електронний ресурс] / Михаил Светов. – Режим доступу до ресурсу: http://echo.msk.ru/blog/mikhail_svetov/1304082-echo/
17. Dalzell T. The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English / T. Dalzell, T. Victor. – Routledge, 2007. – 744 p.
18. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (Тлумачення від 15.05.2014, підстава v005p710-14) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>